

Ukrajinský pravicový extremismus

Autor: Martin Laryš

Email: Larys.Martin@seznam.cz

The Ukrainian right-wing extremism constitutes unknown issue, both in Czech academic discourse and broad public attention. First Ukrainian radical nationalist formations were founded even before the break-up of Soviet Union and sought for independent Ukraine with references to OUN-UPA, nationalist forces active in first half of the 20th century. The Ukrainian National Assembly, with its paramilitary wing – Ukrainian National Self-Defence, was the most powerful right-wing extremist party in the 90s, but it gradually began to be out of its depth and was replaced by the All-Ukrainian Union „Liberty“ in this position. In addition to the political parties, the right-wing extremist ideas and attitudes are also shared by the members of various subculture branches and militant Neo-nazi structures in the Ukraine.

Tento příspěvek usiluje o zmapování ukrajinského pravicového extremismu a jeho vývoje od získání ukrajinské nezávislosti v srpnu 1991 s přihlédnutím k jeho historickým kořenům

Úvod

Text se zabývá pouze extremismem ukrajinského etnika a nezahrnuje pravicový extremismus národnostních menšin na Ukrajině (tj. zejména Rusů).[1] Práce se přidržuje vzorce rozdělení ultrapravice (či krajní pravice) na pravicově radikální a pravicově extremistickou část, přičemž sledovat bude pouze extremistickou část spektra.[2] Ačkoliv vývoj ukrajinského pravicového extremismu vychází ze zdrojů, které by se v dnešním diskurzu nemohly jednoznačně označit jako extremistické, autor považuje jejich představení za zásadní, neboť vytvářejí nezanedbatelný a nepřehlédnutelný inspirační a identitární zdroj ukrajinské ultrapravice jako celku. Po krátké genezi ukrajinského radikálního nacionalismu text zkoumá problematiku pravicově extremistických stran a občanských sdružení, mezi nimiž se nevyskytují uskupení jako např. Organizace ukrajinských nacionalistů a jeho variace a odštěpenecké skupiny (např. OUNvU), které by se na ose pravicový radikalismus – pravicový extremismus ocitly v radikálně pravicové části spektra a nejsou předmětem zkoumání. Jednotlivé extremistické formace (UNA-UNSO, DSU, VO Svoboda ad.) procházely od svého založení na počátku 90. let dynamickým vývojem, přeléváním sfér vlivu v pravicově extremistickém táboře a vykazují jisté nuance v ideově-programové profilaci, které budou v textu podrobněji

zachyceny. Hypotézy tkví ve dvou bodech: z ideově-programatického hlediska se jedná o strany a sdružení, vycházející z odkazu autochtonního ukrajinského nacionalismu (v teoriích Doncova a Sciborského a praxi OUN-UPA), ale do značné míry se liší v přizpůsobení politickým realitám 90. let a počátku 21. století, postojem k jednotlivým problémům, důrazem na etnickou exkluzivitu a jednotlivými problémy, běžně exploatovanými formacemi pravicově extremistické provenience. Další hypotéza se týká vlivu extremistů na politické dění Ukrajiny, které bylo v 90. letech omezenější díky charakteru Kučmova hybridního režimu, ale ačkoliv nedosahovali a nedosahují vysokých volebních zisků, hráli poměrně významnou roli při protirežimních akcích z přelomu tisíciletí a určitý vliv si zajistili taktikou zahrnování svých představitelů na kandidátky bloků národně-demokratického tábora (BjuT a NU) od roku 2002, které ale skončilo buď umírněním postojů jednotlivých kandidátů, anebo jejich vyloučením za příliš radikální pozice. V textu jsou představeny i neonacistické militantní struktury – rozdvojená ukrajinská pobočka Blood and Honour, UNTP a Patriot Ukrajiny, stejně jako extremistické odnože subkultur mládeže, tj. skinheads, hooligans a NS black metalu, který je na Ukrajině nezvykle silný. Další vyslovená hypotéza se obrací na posouzení vlivu obecně známého jazykového, kulturního a teritoriálního rozpolcení Ukrajiny na pravicově extremistickou scénu, které je v tomto aspektu silně patrné.

1. Vymezení pojmů a definice

Pravicový extremismus bývá politikými vědci řazen spolu s pravicovým radikalismem do tábora krajní pravice (či ultrapravice), kde radikalismus slouží jako „mezistupeň“ mezi extremismem a demokracií (srov. Mareš 2003: 33). Cílem kapitoly je jasně odlišit pravicový radikalismus a extremismus a stanovit kritéria pro tuto diferenciaci.

1. 1 Pravicový radikalismus a extremismus

Mudde vyděluje směr populistického pravicového radikalismu, který vnímá jako specifickou podobu nacionalismu a umírněnou alternativu pravicovému extremismu, od kterého se odlišuje (nominální) demokratičnost[3]- pravicově extremistické strany jsou podle Mudda antidemokratické a často elitářské, zatímco populistické radikálně pravicové strany jsou (nominálně) demokratické a populistické. Např. Macridis definuje pravicový extremismus jako „ideologii, která kombinuje rasismus, xenofobii a nacionalismus“. Backes a Jesse tvrdí, že je to „kolektivní název pro antidemokratické dispozice a pokusy, které jsou tradičně umístěny na extrémní pravici v pravolevém kontinuu (Mudde 2007: 49). Úžeji pravicový extremismus oba autoři považují za projev jednostranného vyššího hodnocení vlastního „etnika“, „rasy“, či „národa“ (etnocentrismus, rasismus, nacionalismus). Pravicový extremismus je „antiindividualistické obranné hnutí negující demokratický základní axiom fundamentální lidské rovnosti, zaměřené proti liberálním a demokratickým silám a produktu jejich vývoje. Cílem pravicových extremistů je nastolení politického řádu,

institucionalizujícího fundamentální nerovnost lidí zakládající se na původu, výkonu, národnosti, etnické nebo rasové příslušnosti“ (Mareš 2003: 22). Druhá rovina rozlišování krajní pravice spočívá v základech radikalismu a extremismu (pravického i levického). Politický extremismus se vyznačuje sklonem k dogmatismu a nesnášenlivostí vůči všem, kteří myslí jinak (Mareš 2003: 21).[4] Dalším důležitým prvkem je akceptace politického násilí, či jeho realizace (Mareš 2003: 25), které absentuje u radikálně pravicových subjektů. Práce tedy bude typologicky rozlišovat pravicově extremistické subjekty podle následujících kritérií: popírání demokratického zřízení a snaha o jeho nahrazení; elitářství; kombinace etnonacionalismu, xenofobie, rasismu a antisemitismu; sklon k dogmatismu; akceptace či realizace politického násilí.

2. Vývoj ukrajinského pravicového extremismu od získání nezávislosti v roce 1917

Po skončení občanské války v Rusku připadla převážná část Ukrajiny Sovětskému svazu, v němž byl vyhlášen boj třídnímu nepříteli a program kolektivizace půdy. V letech 1930-33 padlo za oběť uměle vyvolanému hladomoru 5-6 milionů lidí většinou ukrajinského původu. Pro ukrajinskou emigraci byl pochopitelně úhlavním nepřítelem Sovětský svaz, ale také Polsko a Československo, státy, které získaly po první světové válce části ukrajinského území (Auský 2002: 101).[5] Již ve 20. letech se ve východní Haliči (část „historické“ Ukrajiny podřízené Polsku) ustavilo tajné hnutí v čele se skupinkou mladých důstojníků – Ukrajinská vojenská organizace, jež usilovala o to zasadit se všemi prostředky včetně teroristické činnosti o vybudování nezávislého státu.[6] Zástupci ukrajinských národních organizací svolali v roce 1929 sjezd do Vídně (Kongres ukrajinských nacionalistů) a založili Organizaci ukrajinských nacionalistů (Orhanizacija ukrajinskych nacionalistiv – OUN).[7] Cíl OUN představovalo vybudování nezávislé a autoritářské „Velké Ukrajiny“ na obou stranách rusko-polské hranice, z níž by byla vypuzena obě „zla“, za něž se považoval socialismus a liberální demokracie (Milza 2005: 409). Během meziválečné periody OUN odmítala parlamentní politiku, obzvláště v Polsku, kde byla represe proti národní menšině pojímána (mimo sovětskou Ukrajinu) jako nejintenzivnější. Svou taktikou sabotáží a teroru proti polské moci se snažila v ukrajinské veřejnosti podnítit stav „permanentního revolučního vření“ a „vytvářet a dále posilovat protestní náladu vůči úřadům“. Se zřetelem k těmto záměrům byly na počátku 30. let provedeny stovky sabotážních akcí, desítky loupeží („vyvlastnění státních fondů“) státního majetku, přes 60 pokusů o atentát, organizovaných členy OUN. Nejznámější akcí bylo zavraždění polského ministra vnitra Bronislawa Pareckého v roce 1934, jehož OUN činila odpovědným za protiukrajinskou pacifikační kampaň. V předvečer druhé světové války čítala organizace zhruba 20 000 tisíc členů (Bojko - Goněc 1997: 113). Předseda OUN Jevhenij Konovalec byl v květnu 1938 zavražděn sovětským agentem[8] a jeho následovník Andrij Melnyk se rozhodl za zvýšeného německého zájmu o východní území spolupracovat s německou zpravodajskou službou (Abwehr), ovšem uspokojení Ukrajinců vytvořením jednotného ukrajinského státu nebylo v programu Třetí říše.

OUN tvořila hlavní sílu pro organizaci dobrovolníků na obranu krátkodobé existence Karpatské Ukrajiny v letech 1938-39. V dubnu 1939 se v Berlíně konala schůzka vůdců ukrajinské politické

emigrace s činiteli Třetí říše. Poté Němci začali z členů OUN formovat podvratné skupiny, jež měly za úkol provádět sabotážní akce proti Polsku. Za tímto účelem vznikla střediska speciální přípravy v táborech u Vídně, Brna, Braunschweigu, Hannoveru a ve východním Prusku (Bojko – Goněc 1997: 135). Již v roce 1940 nastalo první rozštěpení OUN na generační a operační bázi. Stále zřetelněji se ukazoval rozpor mezi veterány – členy Výboru ukrajinských nacionalistů (Provid ukrajinskych nacionalistiv – PUN) (Melnyk, Baranovs'kyj, Suško, Scibors'kyj ad.), kteří převážnou dobu žili v exilu a mladými, radikálními bojovníky, kteří vedli guerillovou válku na západoukrajinském území (Bandera, Stecko, Šuchevyč ad.). Příčinou konfliktu byl mimo jiné i boj o moc a vliv v organizaci, jehož vyostření způsobily napjaté osobní vztahy a zásadní rozpory v otázkách taktiky boje. Mladí radikálové požadovali od vůdců PUN opuštění politiky orientace OUN na jedinou zemi (Německo), ale i navázání kontaktů se západními mocnostmi. Členové Výboru OUN byli převážně lidé staršího věku, kteří tíhli ke spíše umírněnějším metodám.[9] V srpnu 1939 se v Římě konal II. velký sněm OUN, na němž dominovali přívrženci Andrije Melnyka, který byl opět zvolen hlavou organizace. Odpovědí radikálů se stala konference, uspořádaná v únoru 1940 v Krakově, která neuznala usnesení římského sněmu a rozhodla o vytvoření Revolučního výboru OUN, do jehož čela byl zvolen Stepan Bandera. Tím začíná paralelní existence dvou ukrajinských nacionalistických organizací OUNb (resp OUNr) – banderovská, resp. revoluční, a OUNm čili melnykovská. Melnykovci počítali s podstatnou pomocí Německa při řešení ukrajinské otázky, kdežto banderovci prosazovali myšlenku, že ukrajinské nezávislosti může být docíleno národní revolucí, kterou je možné uskutečnit pouze vlastními silami. (Bojko – Goněc 1997: 155-157).

Za pomoci německého vojenského velení OUNb zformovala Legion ukrajinských nacionalistů, jenž se skládal ze dvou oddílů: Legie Roland a Legie Nachtigall.[10] Oba legiony nepřisahaly říši, ale „... na svobodnou Ukrajinu, pro kterou jsem ochoten i zemřít“. Němci je chtěli použít při strážné službě a trestných akcích na okupačním území. Bandera v nich viděl zárodek budoucí ukrajinské národní armády a prostředek zvýšení vlivu OUNb. Prapor Nachtigall se stavem 500 dobrovolníků v čele německého postupu vstoupil 30. června do Lvova.[11] Oba prapory pak byly přemístěny na území říše a v březnu 1942 sloučeny do jednoho protipartyzánského útvaru a nasazeny v Bělorusku.

30. června 1941 uspořádali banderovci ve Lvivě Ukrajinský národní sněm, na němž byl schválen Akt obnovení ukrajinské svrchovanosti, který aktualizoval politickou taktiku orientace na vlastní síly, nezávislé na zahraniční pomoci (Červak 1996). Byla vytvořena ukrajinská vláda v čele s Banderovým spolupracovníkem J. Steckem. Reakce Berlína na obnovení ukrajinské nezávislosti byla tvrdá – Bandera, Stecko a jiní čelní představitelé OUNb byli uvězněni a deportováni do Berlína[12]. OUNm se od lvivské akce banderovců distancovala a v červenci 1941 Melnyk Hitlerovi zaslal dopis, v němž vůbec nezmiňoval otázku ukrajinské nezávislosti a naopak ukázal submisivní postoj OUNm. Loajalita melnykovců zůstala neotřesená až do bitvy u Stalinradu, po níž se odhodlali k větší samostatnosti. OUNm se soustředila do větších měst, kde organizovala místní samosprávu, pomocnou policii a řadu společenských organizací.

Německá okupační politika naprosto zklamala očekávání ukrajinského obyvatelstva. Jakékoliv pokusy o sblížení ukrajinských nacionalistů s německou stranou byly ze strany komisariátu (vedeného nechvalně proslulým „odborníkem na východní okupační politiku“ E. Kochem) odmítnuty. Kromě toho byly zformované dobrovolcké prapory trvale reorganizovány a přemístovány, čímž se snižovala jejich použitelnost. Existovaly i tzv. ochranné ukrajinské prapory (Schuma), do nichž byli částečně zařazeni také kozáci. Kromě nich vznikla marginální Ukrajinská osvobozenecká armáda (Ukrajins'ke vijsko vyzvole - UVV).

2. 1 Ukrajinské útvary na straně Němců

V průběhu války na východní frontě došlo ke změnám v rasovém hodnocení národů, protože válka neprobíhala podle německých představ. Ukrajinci původně patřili mezi národy, kterým nebude dáno právo nosit zbraň. Politická rozhodnutí a vývoj ozbrojeného konfliktu tyto názory změnil. Halič připadla SSSR a prožila 21 měsíců sovětské okupace. Po zahájení operace Barbarossa v červnu 1941 se část ukrajinské emigrace vyslovila pro spojenectví s Německem, nicméně výzva haličským dobrovolníkům k přihlášení se ke křížáckému tažení proti „židobolševismu“ byla vydána až v dubnu 1943. Počty přihlášených byly překvapivě vysoké a odhadovaly se až na 100 000. To bylo více než plánovaných 13 000 vojáků na jednu pěší divizi. Od června 1943 byla tato divize uváděna jako 14. SS Freiwilligen-Division „Galizien“ (14. dobrovolnická divize SS „Halič“).[13] V červenci 1944 byla nasazena na přehrazení postupu rudé armády u města Brody a z původního počtu 14 000 se podařilo přežít obklíčení pouze 3 000 příslušníkům divize. Do bojového stavu byla doplněna 8 000 důstojníky a vojáky ze záložního pluku a obnovila svou bojeschopnost. Ztratila svůj haličský charakter a byla přejmenována na 14. Waffen-Grenadier-Division der SS (ukrainische Nr. 1). Tím byla zařazena do nově organizovaných nacionálních útvarů v rámci německých branných sil jako např. Ruská osvobozenecká armáda pod velením gen. A. A. Vlasova. Její poslední (neoficiální) název zněl 1. ukrajinská divize Ukrajinské národní armády. Německé výsostné znaky byly vyměněny za ukrajinské se stojícím lvem a ukrajinským trojzubcem („tryzub“) v žluto-modrých barvách. Za pěšího přesunu do Rakouska byla krátce nasazena proti povstání na Slovensku v okolí Žiliny. Její poslední bojové nasazení proti rudé armádě probíhalo ve východním Rakousku. Spolu s velitelem armády a představitelem ukrajinského státu v emigraci gen. Pavlo Šandrukem ustoupili do britské okupační zóny, a jelikož prokázali svůj původ ze západní Ukrajiny, nepodléhali násilnému vydání na sovětskou stranu. Po válce emigrovali většinou do USA, Kanady[14] a Jižní Ameriky (Auský 2002: 217-219).[15]

2. 2 Ukrajinská povstalecká armáda (Ukrajins'ka povstans'ka armija - UPA)

Mezi lety 1941-1942 vytvořili členové OUNb a OUNm Ukrajinskou povstaleckou armádu (UPA) pod velením Romana Šuchevyče, jenž používal bojové jméno Taras Čuprynka.[16] Bojovala proti sovětům, německé armádě, polské armádě a částečně i proti OUNm. UPA se postupně po roce 1943

dostala pod kontrolu OUNb a společnou akcí tří poválečných armád (rudé, polské a československé) byla vytlačena až v 50. letech. OUN-UPA se v roce 1943 nechvalně proslavila svou účastí na konfliktu s polskými (Armija Krajowa) jednotkami ve Volyni a útocích na polské civilní obyvatelstvo, které si vyžádaly přibližně na 60 000 obětí.[17] Celkový počet všech povstaleckých vojsk na Ukrajině se odhadoval až na 250 000.[18] Jednotícím motivem bylo vytvoření společné politické fronty za národní osvobození od stalinské a hitlerovské nadvlády (Auský 2002: 104-105). V roce 1943 změnil III. mimořádný kongres OUNb ideologické principy a organizace se přesunula ze svých ultrapravicových pozic k demokratizované a dokonce sociálně demokratické orientaci. V roce 1944 tyto tendence vyústily v „podzemní parlament“, tzv. Ukrajinskou hlavní osvobozeneckou radu (Ukrajins'ka holovna vyzvol'na rada - UHVR), která jednala jako dozorčí orgán nad OUN-UPA. Po skončení druhé světové války zůstali Bandera a Stecko v Německu. Proto se neúčastnili ideologické reorientace OUNb, se kterou ostře nesouhlasili. Mezi lety 1945-54 dominovaly uvnitř emigrantských poboček OUNb vnitřní spory ohledně ideologických principů až došlo v roce 1954 k druhému rozštěpení OUN. Ti, kteří podporovali demokratickou reorientaci OUN po roce 1943 odešli do OUNzahraničí (OUNz, obecně označovaní jako „dvijkari“), která spolupracovala s emigrantskými pobočkami UHVR. Členové, hájící ideologickou „čistotu“ organizace před rokem 1943, vedení charismatickým Banderou, nadále zastávali radikálně nacionalistické postoje, stále více ovlivňované ideologií integrálního nacionalismu Dmytra Doncova. Po roce 1945 vedení UPA předpokládalo nevyhnutelný střet SSSR a Západu a svůj hlavní úkol spatřovala v zabránění sovětské vládě upevnit pozice na západoukrajinském území. O jejich aktivitách svědčí i značný počet bojových střetnutí a potyček se sovětskými vojsky.[19] Po shledání iluzornosti představ o brzké sovětsko-americké válce, OUN-UPA přešlo v roce 1947 na partyzánský způsob boje, vedeného nevelkými skupinami provádějícími sabotáže, protisovětskou propagandu či individuální teroristické akce proti představitelům bolševického režimu. Smrt velitele UPA Romana Šuchevyče (5. března 1950) se podle názoru většiny ukrajinských historiků stává bodem zvratu ve vývoji války. Po tomto datu de facto končí organizovaný odpor na západoukrajinském území, ačkoliv nepočetné oddíly UPA a zbytky podzemních struktur OUN zde působily až do poloviny 50. let pod vedením posledního velitele UPA Vasyla Kuka[20] (hlavní velitel UPA v letech 1950-54) (Bojko - Goněc 1997: 178-179).

Mnoho členů OUN a UPA bylo posláno do gulagů, kde se zkontaktovali s disidentskými aktivisty, zatčenými v různých represivních vlnách po roce 1965. Ačkoliv byly za Brežněvovy éry zformovány malé nacionalistické skupiny (např. Ukrajinská národní fronta (UNF) a Výbor na obranu katolické církve na Ukrajině), byla jejich působnost omezena pouze na území Haliče. UNF[21] se prohlašovala za ideologického nástupce OUNb a v tomto směru disponovala podobnými ideologickými prvky jako pozdější DSU, nicméně drtivá většina disidentského hnutí na Ukrajině razila liberální a demokratické teze a koncentrovala se na kulturní a jazyková témata, lidská práva a národnostní útlak. Za Gorbačovovy éry se ultrapravicové skupiny objevily opět pouze v Haliči, ale posléze se na počátku 90. let rozšířily na území celé Ukrajiny (Kuzio 1997).

3. Teoretické základy ukrajinského pravicového extremismu

Organizovaný ukrajinský nacionalismus[22], v dnešním slova smyslu vznikl již na počátku 20. století. Základní postuláty ukrajinského nacionalismu formuloval již v roce 1900 Mykola Michnovskij, který založil Ukrajinskou národní stranu, v jejímž programu se odrážely pozdější tradiční požadavky ukrajinských nacionalistů (Červak 1996).

3. 1 Integrální nacionalismus Dmytra Doncova

Doktrína, vypracovaná kontroverzním nacionalistickým teoretikem Dmytrem Doncovem na sklonku první světové války, má své kořeny v německém romantismu a vitalismu. Doncov[23] transformoval shromážděné myšlenky z těchto základů do teorie tzv. integrálního nacionalismu. Doncovovy názory prošly dlouhou evolucí, jež se vyznačovala svou složitostí a nejednoznačností. Důraz kladl na prioritu iracionálních faktorů: romantismus, dogmatismus a fanatickou víru.[24] Doncov se ve svých dílech, nejznámějším z nichž se stal Nacionalismus (Nacionalizm) z roku 1926, odvolává na jména filozofů a myslitelů Nietzscheho, Ferrera, Maurrace, Spencera, Schopenhauera, Spenglera ad. Doncov sice uvažoval v evropských měřítcích a značně přispěl k teorii nacionalismu, ale úplné ztotožnění se západní civilizací v jeho dílech nelze nalézt. Naopak, dominantní byl pro něj vždy tradicionalismus. Usiloval o čerpání síly a idejí z národní minulosti (Červak 1996). Hned několik děl věnoval nutnosti přesvědčit Ukrajince o povinnosti rázného protimoskevského postoje (Moderní moskvofilie (1913), Mezinárodní postavení Ukrajiny a Ruska (1918), Rusko a Evropa (1936) ad.). Na konci 60. let se velká část jeho prací, v nichž proponoval autoritativní systém, elitismus, opozici demokracii a Rusku, přetiskovala. Jeho myšlenky získaly určitou popularitu během perestrojky a po získání ukrajinské nezávislosti.

Doncovovým cílem bylo vybudování ukrajinského státu, vítězího nad svým primárním nepřítelem - Ruskem. Odmítal demokracii, která podle něj vedla k úpadku Evropy. Ukrajinský národ měl hrát zásadní úlohu při rekonstrukci a budování nové Evropy. Ukrajinci měli konsolidovat vůli národa k boji a expanzi, kultivovat se v rámci romantických idejí, mystické vzpoury, iracionalismu a amorality tak, aby elita mohla adoptovat taktiku „kreativního násilí“. Volal po obnovení „ducha ukrajinského starověku“, transformující národ, vedoucí opozici proti „gangréně demokracie, materialismu, bolševismu, judaismu a svobodného zednářství“. Doncov poukázal na mobilizaci mysticismu pro politické prostředky citátem Charlese Peguye z roku 1910: „Vše začíná mysticismem a končí politikou. Politika bez mysticismu je neplodná.“ Doncov věřil, že podřízení vlivu cizího mysticismu „moskalského šamanského východního pravoslaví“ se svými mesianistickými nároky by pro Ukrajinu znamenalo katastrofu. Západní demokracie, „utopená v bahně materialismu“, nebyla schopna čerpat z primárních duchovních zdrojů svého mysticismu. Doncov prohlašoval, že Ukrajina musí přijmout svůj osud, pozvednout prapor národní identity a obnovit svou kulturu, zděděnou od antického Řecka a Nového zákona (Doncov 2006). Doncovovy práce byly v sovětské Ukrajině pochopitelně zakázány, což přispělo ke zvýšení jeho vlivu v politickém undergroundu (Dimerskaja-Tsigelman - Finberg 1999).

3. 2 „Naciokracie“ Mykoly Sciborského

V současnosti se stále častěji zmiňuje jméno Mykoly Sciborského a jeho fundamentální práce „Naciokracie“, která je vnímána jako stavební kámen v systému státotvorných zásad ukrajinského nacionalismu. V plánu rozvoje společensko-politických myšlenek 30. – 40. let stojí „Naciokracie“ v jedné řadě s Doncovovým „Nacionalismem“, filozofickými traktáty Juliana Vassyjana a „Uznání Ukrajiny“ Jurija Lypy.[25] Podle Sciborského demokracie, spojená s parlamentarismem a ekonomickým liberalismem, zplodila rostoucí soupeření politických, třídních a ekonomických zájmů, způsobila vznik mnoha stran, skupin a frakcí, které s využíváním politické svobody usilovaly o co největší vliv na státní orgány, přičemž se vůbec neohlížely na národní zájmy. To ho přivedlo k závěru, že demokracie se nehodí pro reálný život. Slabostí demokracie lze, dle názoru Sciborského, vysvětlit vznik komunismu i nacionalismu. Sciborskýj rozebírá italský model fašismu a vyzdvihuje jeho „výdobytky, které se projevily především ve schopnosti zkonsolidovat tehdejší italskou společnost a vytvořit efektivní hospodářský a sociální systém“ (Červak 1996). Později od adorace italského fašismu ustoupil a shledal nutnost vytvořit vlastní národní ideologii, jejíž realizaci spatřoval ve vytvoření „silného a velikého státu, schopného kdykoliv prostřednictvím vnitřního upevnění a vnějších aktivit nejlépe realizovat povinnosti ukrajinského národa a bránit jeho zájmy proti jiným národům (...) tento konstruktivní úkol nacionalismus obsahuje v heslu: stát je více než třída a strana“ (Ibid.). Sociálně-ekonomickým základem naciokracie má být státní syndikalismus.[26]

4. Rozdělení pravicového extremismu

Rozpolcenost ukrajinského státu na dvě (západní a východní) části se pochopitelně promítla i do charakteru pravicově extremistického spektra. „Klasický“ („tradiční“) extremismus, opírající se o nacionalistické myšlenky Dmytra Doncova a Stepana Bandery si udržuje podporu v západní části země (zejména Haliči a městě Lviv). Všechny strany se zázemím na západní Ukrajině se značně vymezují vůči Rusku, což je dáno zejména archetypálně protisovětským a protiruským zaměřením ukrajinského nacionalismu (srv. Pavka 1999: 139).

Naproti tomu „nový“ extremismus, syntetizující „klasický/tradiční“ nacionalismus a panárijského rasismu, vykazuje poměrně rychlé zakořenění ve východní Ukrajině. Jeho poměrně široké rozšíření v extremistických kruzích je patrné ve všech větších východoukrajinských městech (především Charkivě). Jestliže se klasický nacionalismus obrací na rasismus s velkou opatrností, představitelé tzv. „nového“ extremismu jej naopak aktivně a záměrně využívají (Gotovskij 2006). Jedním z důvodů je historická (i personální) kontinuita ukrajinského nacionalismu v podobě OUN-UPA, které se za celou dobu své existence ve východních územích (díky historicky delší a úspěšnější rusifikaci) hlouběji neuchytily. Proto je také pravicový extremismus např. v Charkivě mnohem podobnější ruským neonacistickým organizacím v Petrohradě a Moskvě než ukrajinským ultrapravicovým

skupinám ve Lvivě. Rozdíly přiznávají i samotní extremisté, když např. vůdce neonacistické UNTP v rozhovoru přiznává, že „v ukrajinské praxi se vyskytly nedorozumění mezi rusofonními kyjivskými skinheady a Tjahnybokem (předsedou VOS viz níže) a nepřijetí etnických ideálů východoukrajinskými „bílými patrioty“....Vyvstává otázka, kdo je tzv. „ukrajinský nacionalista“ – haličský Ukrajinec z „Tryzubu“; bilingvní kyjivský nacionalista „pátrající po identitě“, nebo charkivský národní socialista?“ (Pro orhanizaciju, 2007).

5. Pravicově extremistické politické strany a občanské sdružení

5. 1 Ukrajinské národní shromáždění - Ukrajinská lidová sebeobrana (Ukrajins'ka nacional'na asambleja - Ukrajins'ka narodna samooborona, UNA-UNSO)

Jednu z nejznámějších ukrajinských organizací ultrapravicového spektra představuje UNA-UNSO. V první polovině 90. let se tato pololegální strana stala svérázným politickým a sociálně-kulturním fenoménem, díky čemuž zůstává její jméno známo i do dnešních dnů. Předchůdce UNA – Ukrajinské mezistranické shromáždění (Ukrajins'ka mižpartijna asambleja – UMPA) - byla založena 1. července 1990 sjednocením několika nelegálních skupin, vyznávajících teorii integrálního nacionalismu. Představovala alternativu politickým silám, participujících v oficiálních strukturách (např. Nejvyšší rada). Nikdy se jí ale nepodařilo sjednotit všechny nacionalistické strany, volající po bojkotu voleb z března 1990 (např. DSU) (Kuzio 1997: 227).

Po deklaraci ukrajinské nezávislosti se UMPA přejmenovala na Ukrajinské národní shromáždění (UNA) a zahájila neúspěšnou kampaň za shromáždění 100 000 podpisů k umožnění prezidentské kandidatury svého předsedy Jurije Šuchevyče²⁷ ve volbách v prosinci 1991. V květnu 1992 UNA uvedla, že disponuje 16 000 členy. Zachovávala svou konspirační organizaci a odmítala požádat o oficiální registraci, zatímco Ministerstvo spravedlnosti odmítlo zaregistrovat paramilitární UNSO. UNA přijala slogan „řád, síla, blahobyt“ a volala po silné armádě, zachování jaderného arsenálu, „různé národní politice“ a vybudování státních struktur.

Mezi lety 1994 a 1996 UNA výrazně rozšířila svou působnost. Regionální pobočky byly založeny ve všech ukrajinských oblastech a ve většině hlavních regionálních centrech. [28] V polovině 90. let pokračovala v získávání volební podpory. Organizace si vybojovala posty několika stovek zastupitelů do různých regionálních či místních shromáždění. Ve volbách do Nejvyšší rady v březnu 1994 se straně podařilo získat parlamentní zastoupení, neboť díky většinovému systému byli do parlamentu zvoleni tři kandidáti UNA-UNSO (dva ve Lvivě a jeden v Ternopilu): Oleh Vitovyč (velitel regionální

jednotky UNA-UNSO), Jaroslav Iljaševyč (personální vedoucí) a Jurij Tyma (předseda oblastního výboru UNA-UNSO). [29] Strana získávala podporu hlavně u mladých dělníků, studentů a nezaměstnaných na západní Ukrajině (Milza 2005: 411). Reprezentace UNA-UNSO v parlamentu dodala organizaci prestiž a legitimitu. Její parlamentní aktivity se v té době kombinovaly s antiparlamentními akcemi. Důraz na „získání sympatií“ propagandou, šířenou šesti stranickými novinami [30] a magazínem *Nacionalist*, letáků, tiskových bulletinů a plakátů posilovalo vysílání týdenního televizního programu *Pravý břeh* (*Pravij bereh*) (Kuzio 1997: 230-231). V druhé polovině devadesátých let se UNA-UNSO rozdělila na dvě části – lvivskou v čele s Andrijem Škil'em a Olehem Vitovyčem a kyjevskou pod vedením Dmytra Korčynského. Provokace posledně jmenovaného přinutila Šuchevyče nejen podat rezignaci na vedení strany, ale v roce 1994 úplně odejít z UNA-UNSO. Tyma a Vitovyč posléze se svou frakcí UNA-UNSO vstoupili do SDPU(o) [31], což způsobilo nepříjemný úder stranické reputaci. V dalších volbách z roku 1998 strana ztratila několik desítek tisíc hlasů a obdržela 0,39% (105 977) hlasů a ani ve většinové části neprotlačila do parlamentu žádného zástupce. Vedení diskreditované UNA-UNSO převzal Andrij Škil', jež připojil organizaci k násilným antiprezidentským uličním akcím z roku 2001 pod názvem „Ukrajina bez Kučmy“. [32] Po vlně zatýkání z března 2001 vyšel z vězení díky tomu, že jej v Haliči zvolili poslancem Nejvyšší rady. V roce 2002 se konaly parlamentní volby, které pro UNA-UNSO znamenaly obrovský propadák, neboť se v poměrné části umístila na nelichotivém 31. místě (z 33 zapsaných stran), obdržela pouze 0,04% (11 839) hlasů [33] a ve většinové části se do parlamentu dostal pouze A. Škil', který v té době přešel do Bloku Julie Tymošenkové (BjuT). Zřekl se „mladického radikalismu“ (jak tvrdil) a část strany, jež zůstala na jeho straně podporovala Viktora Juščenka v prezidentských volbách na podzim 2004. Tymova část UNA-UNSO v průběhu oranžové revoluce společně s Bratrstvem, Hnutím za jednotu a OUNvU podporovala prokučmovský tábor (tedy Janukovyče), ačkoliv navenek deklarovali podporu Juščenkovi, což představovalo součást strategie k vytvoření negativní publicity za účelem očernění Juščenkovy reputace (Kuzio 2004). Tymova UNA-UNSO (Ukrajinské lidové shromáždění – Ukrajinská národní solidární organizace) se účastnila voleb 2006 pod záštitou Národního hnutí Ukrajiny za jednotu (NRUJ) Bohdana Bojka, které získalo pouhých 0,13 (34 723) hlasů.

Do politického života se vrátil i Jurij Šuchevyč a (spolu s bývalým fotbalovým komentátorem Volodymyrem Ščerbačevem) obnovil v říjnu 2005 činnost další frakce UNA-UNSO, jejímž prostřednictvím připravuje „sluneční revoluci“ a očekává příchod „třetího hetmana“ (Komentarij No.47, 8.12.2006). Šuchevyčova UNA-UNSO se v březnu 2006 účastnila parlamentních voleb a umístila na 38. místě (ze 45 kandidujících stran) se ziskem 0,06 % (tj. 16 379) hlasů. [34] V předčasných volbách z 30. září 2007 dokonce nekandidovala vůbec.

Aktivity UNA jsou dnes již spíše virtuálního charakteru a vliv „post-unovských“ struktur se, na rozdíl od 90. let, rovná nule.

5. 1. 1 Paramilitární křídlo UNSO

Polovojenské křídlo UNA pod názvem Ukrajinská lidová sebeobrana vzniklo v srpnu 1991 v reakci na neúspěšný puč v Moskvě. Její příslušníci byli často cvičeni vojenskými důstojníky ve výslužbě, nebo členy Svazu ukrajinských důstojníků z diaspory, jejichž úřad byl umístěn přímo v budovách UNA. Na podzim roku 1991 UNSO zaútočila na kongres ruské nacionalistické organizace Vlastenecké fórum (Otečestvennyj forum) provázané s nechvalně proslulou Pamjatí[35], který se konal v Kyjevském polytechnickém institutu. Další akce proti ruským nacionalistům se odehrála v Kyjivě v listopadu 1991 a měly za následek rozsáhlé zatýkání příslušníků UNSO. Nejkontroverznější akcí byla participace UNSO v separatistickém Podněstří v dubnu 1992 (kde Ukrajinci početně převyšují Rusy na území, náležícího v meziválečném období Ukrajinské SSR). Ačkoliv jejich udávaný důvod představovala snaha „bránit ukrajinskou menšinu“ proti moldavským útokům i vlivu ruských autorit a kozáckých žoldnéřů. Ohledně skutečných motivů se množily různé spekulace, neboť Podněstří bylo vhodným územím pro obdržení „vojenského výcviku“ i zbraní, které mohly být propašovány zpět na Ukrajinu a ukryty. UNSO se zapojilo také do dalších notoricky známých akcí. Když Krym vyhlásil v květnu 1992 nezávislost, UNA vydala prohlášení, že „Krym bude buď ukrajinský, nebo vylidněný“. Na počátku března 1992, v době rusko-ukrajinského konfliktu ohledně budoucnosti Černomořské flotily, si zhruba 900 členů UNSO pronajalo speciální vlak ze Lviva do Sevastopole, aby drželi zádušní mši za 120 námořníků, kteří v průběhu občanské války vztyčili ukrajinskou vlajku na lodě ruského námořnictva, ale byli následně utopeni bolševiky. V Sevastopolu sňali sovětské a ruské vlajky, nahradili je modro-žlutými národními vlajkami a drželi v rukou poutače s nápisy „Ukrajina Ukrajincům“ a „Černomořská flotila je ukrajinská“. [36] V roce 1993 se UNA-UNSO pokoušela o založení Národního profesního sdružení důstojníků Ukrajiny a organizovala protesty proti rušení vojenských učilišť. Počátkem července 1993 organizace vytvořila dobrovolnický bojový útvar „Ahro“, který měl pomáhat Gruzii v bojích proti ruské armádě a abchazským separatistům. Účastnil se bojů u Suchumi, v nichž padlo sedm členů útvaru. Jakmile se v roce 1994 nad Čečenskem začaly stahovat válečná mračna, vůdci UNA-UNSO Anatolij Lupynos[37] a Dmytro Korčyns'kyj vedli ukrajinskou delegaci do Grozného, kde se setkali s čečenskými vůdci. Po této schůzce v roce 1995 přijeli do Čečenska bojovníci UNSO a vytvořili tzv. Vikingskou brigádu pod velením Oleksandra Muzyčka, byť jejich počet (zhruba 200 mužů) nikdy nedosáhl velikosti brigády. Pod záštitou UNA-UNSO operovalo v roce 1995 46 jednotek s celkovým počtem 1 500 dobře vycvičených bojovníků. Kromě přímých bojů o Groznyj byli někteří členové UNSO kontraktováni jako vojenští instruktoři (jednalo se o veterány sovětské armády). Ukrajinská vláda sice prohlašovala, že odmítá participaci Ukrajinců ve „vnitřních záležitostech“ Ruské federace, ale nedokázala podobným aktivitám zabránit. Lídři organizace byli přesvědčeni, že jejich činnost přesvědčí veřejnost o bezmoci ukrajinské vlády a jejich schopnosti ovlivnit vojenské a politické události. Ukrajinská vláda na tyto aktivity odpověděla zákonem o zákazu paramilitárních formací.

Aktivisté UNSO dále operovali na ukrajinském území. V červenci 1995 při pohřbu patriarchy Volodymyra, hlavy Ukrajinské pravoslavné církve, státní představitelé odmítli vydat povolení pohřbit jej na půdě Katedrály Sv. Sofie s odůvodněním, že se jedná o muzeum a historickou památku. Zuřivá resistance UNSO proti vládnímu rozhodnutí vyústila v krvavé střety s policií. [38] Členové UNSO participovali na protilukašovském opozičním hnutí v Bělorusku a účastnili se demonstrací a výtržností. Několik z nich skončilo na určitou dobu v běloruských věznicích. V září 1996 UNSO napadlo zakládající sjezd filiálky Žirinovského LDPR v Charkivě (Istorija UNSO, 2007). Podle ruských obvinění byli členové UNSO v druhé čečenské válce aktivní v čečenských oblastech Kurčalaj a

Nožaj-Jurt. Oficiálně UNA nepodporovala přímé vojenské operace, ale pomoc separatistickému hnutí při vytváření čečenských informačních center. Tentokrát byl nátlak ze strany ukrajinské vlády mnohem silnější a Ministerstvo zahraničí slíbilo, že potenciální dobrovolníci budou zatčeni. Korčyns'kyj potvrdil přítomnost členů UNSO v Čečensku na kyjevské demonstraci v březnu 2000, ale stěžoval si, že finanční zátěž zabraňuje přepravě většího počtu dobrovolníků. Ještě v březnu 2005 Ramzan Kadyrov ohlásil soustavnou přítomnost ukrajinských „žoldnéřů“ v Čečensku, ale neposkytl žádné detailnější údaje. [39] V procesu s čečenským warlordem Salmanem Radujevem se objevily informace o 20 ukrajinských nacionalistech, kteří participovali na jeho teroristických aktivitách v letech 1997-98[40] (McGregor 2006).

5. 1. 2 Ideově - programový profil UNA-UNSO

Zařadit UNA-UNSO do pevných ideologických rámců představuje nelehký úkol. Své základní pilíře čerpala z OUN-UPA o čemž svědčí i rudo-černé stranické barvy.[41] Organizaci imponoval integrální nacionalismus D. Doncova, ale nacionální osnovu doplňovaly i levicové prvky radikálního vnímání sociální ochrany dělnictva. Patrný je vigilantismus a důraz na „law and order“ (tj. vyhlášení boje s byrokracií, korupcí a kriminalitou). Nařčení z fašismu ze strany odpůrců příslušníci UNA-UNSO odmítali a sami sebe nazývali antifašisty a k ukrajinskému národu připočítávali všechny, kdo se k němu hlásil, fungovala tedy na principu občanského nacionalismu. UNA-UNSO neskrývá své protiruské nálady, ovšem nikoliv z etnických, ale z geopolitických či imperiálních důvodů. Programatika zahrnovala zpochybňování Ruska jako dominantního národa východních Slovanů. Podle Korčyns'kého musela mít UNA-UNSO v úmyslu vytvořit z Ukrajiny: „hlavního obránce slovanských zájmů a jádro slovanské jednoty“. Volební leták z roku 1994 připomínal voličům, že „naš národ si zvykl žít v supervelmoci. My z Ukrajiny uděláme opět supervelmoc, lidé své zvyky měnit nemusí.“ Ukrajina by měla podle UNA-UNSO propagovat ideu panslavismu a „ukrajinské imperiální spirituality“. Ke konci roku 1993 UNA organizovala v Kyjivě kongres krajně pravicových stran z Polska, Srbska, České republiky, Ruska a Běloruska na podporu svých tezí o vytvoření nového východoslovanského geopolitického útvaru s centrem v Kyjivě.[42] Předseda DSU Koval' věří, že propagace „ukrajinského imperialismu“ a panslavismu UNA-UNSO tvořila hlavní překážku, bránící spolupráci DSU a UNA-UNSO, neboť DSU odmítá jakoukoliv formu spolupráce s Ruskem. Nicméně panslavismus se podle T. Kuzia jevil spíše jako prostředek ke zvýšení popularity na východní Ukrajině. [43] Její hesla o síle, welfare state a řádu se zaměřovaly na pauperizované dělnické masy, kterou jsou lákány na striktní formy vlády a aktivní formy protestu. UNA-UNSO ve svých akcích a programech často upínala své naděje na armádu, mající představovat instrument pro vybudování imperiální říše v duchu Kyjivské Rusi. Andrew Wilson označuje ideologii UNA-UNSO termínem kyjevocentrismus, což ve zkratce znamená verzi východoslovanství, založené na myšlence ukrajinského Kyjiva jako hlavního dědice původní kultury Rusi. „Mise [znovu]sjednocení zemí Rusi“, tvrdí, nepatří Moskvě, jelikož „v Rusku nejsou Slované dominantním národem ve všech regionech“; zatímco Bělorusů je „příliš málo“. Ukrajina má sice také národnostní menšiny, ale země je „z 98% slovanská“. Je navíc jedinou zemí schopnou spojit „původní kyjevské pravoslaví a předkřesťanskou kulturu Rusi k vytvoření moderního antropokosmopolitismu a monoteismu, vyjádřeného válečnickým neopaganským ukrajinským duchovním řádem“ (Wilson 2002: 40).

Navzdory participaci UNA v ukrajinských volbách si strana v 90. letech uchovávala svůj antidemokratický postoj a agitovala za přímou prezidentskou autokratickou vládu (McGregor 2006). UNA-UNSO se v 90. letech řadila mezi pravicově extremistické strany, ovšem s výhradami, neboť na jedné straně zpochybňovala demokratické zřízení a otevřeně jim opovrhovala, neváhala používat politické násilí (uvnitř země i v zahraničí) a byla silně elitistická. UNA-UNSO projevovala jednostranné vyšší hodnocení vlastního národa, nicméně na občanském principu, což je pro pravicově extremistické formace velmi neobvyklé. Na druhou stranu postrádala xenofobní rysy, rasismus i antisemitismus a řídila se spíše pragmatismem než dogmatickými postuláty. Nicméně převaha elementů pravicového extremismu dovoluje UNA-UNSO označit za pravicově extremistickou. Nejvýraznějším prvkem v ideově-programatické orientaci stran je imperialismus, typický spíše pro ruské radikálně pravicové subjekty (např. LDPR).

Problematičtější je to s frakcemi UNA-UNSO v současnosti. Šuচেvyčova UNA-UNSO pokračuje v tradicích imperialismu, ostře odmítá autonomistické tendence Rusínů v Zakarpatí a odsuzuje nezávislost Kosova. Disponuje prostřednictvím kyjivského předsedy oblastní pobočky I. Mazura kontakty na fotbalové chuligány. V otázkách státního uspořádání navrhuje zavést nový politický řád se statusem neutrality. Navrhuje trojúrovňový systém „centrum – 100 organických okruhů – místní hromada“. Programatická prohlášení navrhují zásahy do práv na svobodné získávání informací a nepřímo naznačují zavedení cenzury. Naprosto mimo jakoukoliv realitu pak zní poslední odstavec programu s názvem „Sluneční světónázor“: „Vytvoříme podmínky pro zformování jednotného duchovního společenství – ukrajinské církve, která harmonicky sjednotí víru, vědu, umění i fyzickou dokonalost. Přetvoříme Ukrajinu na planetární duchovní centrum, které ostatním národům přinese světlo pravdy, vyšší morální zákon, dokonalou sociální organizaci a technologii, utvrzenou dobrými plody ukrajinského způsobu života“ (Prohrama Ukrajin's'koji Nacional'noji Asambleji „Sonjačna revoljucija, Tretij heřmanat“, 2006). Šuচেvyčova UNA-UNSO přijala antisemitismus. Šuচেvyč na sebe koncem roku 2007 upozornil rozhovorem pro ukrajinské noviny „2000“, v němž tvrdil, že židovská ghetta za druhé světové války si vymysleli samotní Židé a že Simon Wiesenthal byl agentem Gestapa (Ukrajins'ka hazeta 2000, 2007). Navíc UNA-UNSO upozorňuje na vedoucí světovou roli „židácké elity“ (viz „Žydoelita l'jubyť bratovbyvstva“, 2008). Šuচেvyčova UNA-UNSO tedy pokračuje v duchu pravicového extremismu této organizace, ke které navíc přidává i antisemitismus.

Tymova UNA-UNSO evidentně pokračuje v tradicích UNA-UNSO 90. let a můžeme ji považovat za pravicově extremistickou s totožnými výhradami. Oproti tomu Škiřova UNA-UNSO od roku 2001 ztrácí svůj extremistický náboj a dnes spadá do tábora radikálně pravicových stran. Ohlíží se zpět do minulosti a živí mýtus „9. března“ 2001, kdy představovala nejradikálnější protikučmovské opozice.

5. 2 Státní samostatnost Ukrajiny (Deržavna samostijnist' Ukrajiny - DSU)[44]

DSU byla založena v 7. – 8. dubna 1990 ve Lvivě ve formě pololegální skupiny zhruba pěti set členů, kteří do čela zvolili Ivana Kandybu. Na ustavujícím kongresu byl ratifikován program a statuty organizace, jež začala vydávat tiskoviny Volání svobody (Poklyk voli) ve Lvivě, Zahrava (Stryj) a Nepokořený národ (Nezboryma nacija) v Kyjivě. Na druhém kongresu 22. prosince 1991 DSU volala po vybudování „Všeukrajinského politického koordinačního centra“, které by sjednotilo ukrajinské nacionalisty v rámci zastřešujícího hnutí, vedeného DSU a emigrantskými stoupenci OUNb. Naproti „pragmatičtější“ UNA volal její nový program po zabránění působení bývalých zaměstnanců ukrajinské KGB v bezpečnostních složkách a dalších státních pozicích a navrhovali jejich soudní stíhání za „kriminální aktivity“. Bývalí aktivisté Komunistické strany Ukrajiny (KPU) by se měli zodpovídat před soudem a neměli zastávat státní posty. Na III. kongresu DSU v prosinci 1992 řečníci útočili nejen na komunisty, ale se stejnou jízlivostí i na demokratické skupiny, včetně Ruchu. Obvinili KUN z „rozštěpení“ nacionalistického tábora. [45] Vyzývalo se k vybudování milionové ukrajinské armády a ponechání nukleárních zbraní. DSU si dokonce vytvořila vnitřní protišpionážní službu, nazvanou „Informační služba“. Kandyba[46] v té době odstoupil z funkce předsedy, aby pracoval na obnovení OUN na Ukrajině (OUNvU). Oficiální status politické strany DSU obdržela v březnu 1993, přičemž etnocentrický charakter se projevoval už jen faktem, že za členy přijímala pouze „etnický čistý“ Ukrajince. Po Kandybově rezignaci zaujal jeho post mladší a radikálnější Roman Koval[47], díky němuž nastoupila DSU kurz radikalizace. K DSU se připojilo mnoho bývalých členů OUNb (např. Petro Dužyj) a bývalí členové OUN-UPA (Mychajlo Zelenčuk). [48] Při mnoha příležitostech zdůraznila, že podobně jako Ukrajinská národní fronta v 60. letech následuje tradice OUNb v modernizovaném formátu. Její program se jen málo lišil od názorů emigrantské OUNb a organizace začala od prosince 1991 přetiskovat žurnál londýnské emigrační OUNb Osvobozenecká cesta (Vyzvol'nyj šljach). Místopředseda Zinovij Krasivskij až do své smrti v září 1991 předsedal rovněž OUNvU.

Ve volbách DSU dosahovala mizivých výsledků a ani mimoparlamentní cestou si nedokázala (na rozdíl od UNA-UNSO) vydobýt širší popularitu či vliv. DSU se bezúspěšně účastnila parlamentních voleb roku 1994, v kterých za ni hlasovalo 24 722 voličů. O tři roky později utvořila DSU a Sociálně-národní strana Ukrajiny (Social-nacional'na partija Ukrajiny – SNPU) koalici Méně slov (Menše slov), která se v poměrné části parlamentních voleb z března 1998 umístila na předposledním, 29. místě se ziskem 0,16% (45 155) hlasů, [49] nicméně ve většinové části ve Lvivské oblasti získala jedno poslanecké křeslo, které obsadil Oleh Tjahnybok. [50] Součástí DSU byla i paramilitární organizace Varta, vedená V. Stadnyčenkem (Pavka 1999: 146). Ke konci 90. let začala aktivita organizace upadat a v roce 2003 jí byl Ministerstvem spravedlnosti odebrán status politické strany. Koval' dnes působí v historickém klubu Chladné údolí (Cholodnyj jar), v jehož rámci nadále vydává bývalou stranickou tiskovinu Nepokořený národ (Nezboryma nacija) pod heslem Ukrajinský stát nade vše a vydává nacionalisticky podbarvené články a knihy.

5. 2. 1 Programatika DSU

DSU se deklaruje jako stoupenec klasického ukrajinského nacionalismu a čerpá z myšlenek starších

nacionalistů (Doncov, Konovalc, Scibors'kyj, Lypa). Koval' vyjádřil ideově-programovou orientaci DSU v několika svých pamfletech[51], v nichž se několikrát odvolává na Hitlera a situaci na Ukrajině koncem 90. let přirovnává k výmarskému Německu let dvacátých. Často zmiňuje světové židovstvo, klade důraz na mobilizaci, kontrolu „masového vlivu na svědomí člověka“ (totální kontrolu médií), silný centralismus[52] a „kult rodu“. Vláda by dle jeho přesvědčení měla spočívat v rukou armádní elity, která má jako jediná sílu k vedení „naciokratického“ státu, založeného na pocitu etnického a pokrevního společenství. Národní diktaturu považuje za konečnou fázi přechodného období, jeho neoddělitelnou součástí. Pouze diktatura může podle Koval'a vykonat neobyčejné historické úkoly, za něž považuje ustanovení naciokratického řádu: „bude to mocná autoritativní moc s výraznými elementy monokratismu a autoritarismu“ (Koval' 1994). Idea národa se měla povýšit do role náboženství Ukrajinců. Národovectví hájí pseudofilozofickou myšlenkou, že „národ pomáhá každému z nás být sám sebou. Národ je v podstatě vyšší úroveň mého 'já'“ (Koval' 1994). Ke zvýšení popularity Koval' doporučuje zvýšit frekvenci sociálních hesel a iniciativ, aby se ideologie ukrajinského nacionalismu harmonicky spojila s myšlenkou sociální spravedlnosti. Propaguje i založení koncentračních táborů, které eufemisticky přejmenoval na „tábory veřejně prospěšných prací“ [53]. V oblasti zahraniční politiky proponuje vytvoření vojenského bloku Berlín - Řím - Kyjiv - Istanbul - Peking - Tokio. Ukrajina má hrát dominantní roli ve východoevropském regionu, který spatřuje nebezpečí v ruské expanzi. DSU podporuje vytvoření unitárního etnokratického státu, požaduje „sobornost“ (kolektivitu) zahrnující „nevyhnutelný svaz všech etnicky ukrajinských oblastí, které jsou dočasně pod jurisdikcí jiných zemí.“ Ekonomické problémy Koval' považuje za druhořadé. Organizace představuje nejextremističtější křídlo nacionalistické pravice na Ukrajině, odkazující na etnocentrický, tradiční, autoritářský nacionalismus emigrantské Banderovy frakce OUN. DSU lze bez pochyb označit za pravicově extremistickou organizaci, která zcela jasně hodlala nahradit demokratické zřízení nedemokratickým režimem, elitářství ve formě vlády armádních elit je stejně zřejmé jako vypjatý etnonacionalismus (zaměřený především proti Rusům) a antisemitismus. Z Koval'ových spisů i charakteru organizace lze vytušit jistý sklon k dogmatismu a akceptace (nikoliv však realizace) politického násilí.

5. 3 Všeukrajinské sjednocení „Svoboda“ (Vseukrajins'ke ob'jednannja „Svoboda“ - VOS)

VOS byla založena v říjnu 1991 ve Lvivě pod názvem Sociálně-národní strana Ukrajiny (Social-nacionalna partija Ukrajiny - SNPU). Stranu dlouhou dobu vedl J. Kryvoručko, mezi čelné představitele patřila Zvenyslava Kalyncová (dcera Iryny Kalyncové, známé představitelky DSU) a Oleh Tjahnybok. V roce 1994 SNPU neúspěšně zkoušela úspěch v parlamentních volbách. Nicméně vedoucí představitelé SNPU Tjahnybok, Kryvoručko i Parubij byli v tomto roce zvoleni do Lvivské oblastní rady (Benda 1999: 146). Jak již bylo uvedeno výše, jeden z čelných představitelů strany O. Tjahnybok vstoupil v rámci koalice Méně slov do Nejvyšší rady, což se podařilo i stranickému ideologovi Kryvoručkovi, který brzy od SNPU rozešel a vstoupil do Národního hnutí Boryse Tarasjuka. [54] Čelný představitel strany Andrij Parubij se po oranžové revoluci přidal do řad bloku Naše Ukrajina. [55] Stranické ideály nadále zastával pouze Tjahnybok[56], který byl v roce 2002 zvolen za Juščenkův blok Naše Ukrajina do Nejvyšší rady, avšak v červenci 2004 byl po projevu u hrobu R. Šuচেvyče (na hoře Javoryně nedaleko Ivano-Frankivska) vyloučen. Projev tehdejšího poslance

obsahoval antiruské a antisemitské výpady, vychvaloval boj UPA proti „Moskalům“ (dehonestující ukrajinský výraz pro Rusy), Němcům a Židům, kteří nám chtěli vzít náš „ukrajinský stát“: „potřebujeme, aby se Ukrajina konečně vrátila Ukrajincům z rukou moskalsko-židovské mafie, která ji dnes řídí“ (Kuzio 2004). Tyto komentáře se opakovaně vysílaly na třech televizních kanálech, kontrolovaných hlavou prezidentské administrativy Viktorem Medvedčukem (Státní kanál 1, 1+1 a Inter). [57] Tjahnybokův následný pokus zapsat se na kandidátní listinu BJuT, údajně na přání vlivného lvivského podnikatele Petra Dymynského, se taktéž nesetkala s úspěchem, neboť Tymošenkova si dobře uvědomovala negativní konotace, spojované se jménem Tjahnybok.[58]

V únoru 2004 se strana přejmenovala na VOS. Změna názvu se dotkla i změny stranického znaku, asociovaného s neonacistickou symbolikou (umístění prvních písmen stranického hesla „Idea národa“ ve tvaru vlčího háku, tzv. Wolfsangel). Po zlomovém sjezdu strany v únoru 2004 strana upustila i od pořádání pochodů v uniformách a využívání neonacistických atributů. Tato taktika přinesla své ovoce a napomohla rostoucí roli strany v pravicově extremistickém táboře. Zčásti se vyřešil i další problém – absence charismatického lídra vůdcovského typu, pro pravicově extremistickou (i radikální) organizaci nepostradatelný. Místo dlouholetého, ale málo výrazného Jaroslava Andruškyva, usedl na post předsedy Oleh Tjahnybok, považující za jednoho z „otců-zakladatelů“ strany.[59]

„Svobodě“ se i přes umístění známých osobností na svou kandidátní listinu (režisér Jurij Iljenko a herec Bohdan Benjuk) nikdy nepodařilo získat vlastní poslanecké mandáty (kromě Tjahnyboka), ale určitý úspěch zaznamenala v komunálních volbách, kde obdržela poměrně velký počet mandátů v místních zastupitelstvech, zejména na území Haliče. [60] Volby z let 2006 a 2007 upevnily Tjahnybokovu pozici leadera ukrajinské krajní pravice. Ve volbách z března 2006 se umístila na 18. pozici se ziskem 0,36% (91 321) hlasů, [61] ale v předčasných volbách v září 2007 se umístila již na 8. místě a obdržela 0,76% a 178 655 hlasů - téměř o sto tisíc více, než ve volbách předchozích. Hlavním důvodem byla především nepřítomnost ostatních extremistických subjektů (UNA-UNSO a UKP), přesto ale VOS získala v těchto volbách více hlasů než všechny tři organizace dohromady v březnu 2006. [62] Vyššímu volebnímu zisku brání omezená elektorátní báze, která se v prvé řadě soustředí na Halič, Volyň a Kyjiv (Bahrjanyj, 25.10.2007). Po předčasných volbách vydala členka vedení strany Iryna Farion prohlášení, v němž označila samotnou existenci svobodné a nezávislé Ukrajiny za velmi složitou otázku, neboť lidé si do čela země zvolili sovětsko-oligarchický mix profesionálních politických prostitutek, které lžou a zrazují.

Současné aktivity VO Svoboda se skládají z pořádání seminářů[63], demonstrací, vzpomínkových akcí na představitele OUN-UPA, budování památníků apod[64]. V podstatě se velká (ne-li přímo hlavní) část činnosti dotýká snahy o rehabilitaci organizací OUN a UPA. Zajímavostí je, že od konce roku 2007 VO „Svoboda“ rozšířila své působení i za ukrajinské hranice a založila první mezinárodní pobočku v Praze, vedenou lvivským rodákem Bohdanem Kostivem.

5. 3. 1 Ideově programová orientace

„Sociál-nacionalisté“ zpočátku propagovali ideu vytvoření „Velké Ukrajiny“, opírající se o zvláštní právo ukrajinského etnika a jeho význam v celoevropské historii. Doktrinárně využívali myšlenek německých myslitelů Friedricha Nietzscheho a Oswalda Spenglera a „árijské“ díla ukrajinské provenience. Od přelomu století začala SNPU svůj ideologický profil měnit a mírnit. V současnosti se její ideově-programová orientace obrací spíše do historie, než k aktuálním palčivým tématům ukrajinské společnosti. Strana je úzkoprofilová a svou ideově programatickou orientaci zakládá na obnovení historické spravedlnosti a antikomunismu (plná oficiální rehabilitace OUN-UPA, demontáž památek ze sovětské éry, soud nad komunismem) [65] a otázce obrany práv Ukrajinců v národně-kulturní sféře [66] (Bahrjanyj 2007). Za těmito tématy nicméně pokulhávaly socioekonomické otázky současnosti a zcela absentovaly návrhy na její řešení, což sice v očích elektorátu (zejména západoukrajinského) vyvolalo pocit určité satisfakce, ten byl ale zastíněn potřebami řešení současných bezútešných socioekonomických podmínek Ukrajiny (resp. její západní části). V otázce zahraniční politiky vystupuje strana silně protirusky a Ukrajince považuje za moderní evropský národ, který tvoří nedílnou součást evropské civilizace, propaguje i evropskou integraci Ukrajiny, ovšem na jiné bázi než EU, která trpí silnou krizí identity a podle ideologů VO ji hrozí geopolitický úpadek, ekonomická stagnace, ztráta konkurenceschopnosti a ve vnitropolitické sféře nevynutelné střety na rasově-etnické bázi (Jevropejs'kyj vybir Ukrajiny, 2007). VOS mimo jiné hodlá Ukrajíně vrátit jaderné zbraně (Čy potribna Ukrajini jaderna zbroja? 2007).

Otázku klasifikace strany komplikuje její etno-regionální orientace na západoukrajinský elektorát. [67] VO „Svoboda“ je členem Euronatu a disponuje kontakty na francouzskou Národní frontu (Lviv a Kyjiv v roce 2007 navštívila mládežnická delegace FN), Vlámský zájem a Běloruskou stranu „Svaboda“. Definovat stranu jako extremistickou by bylo poněkud ukvapené, neboť strana není dogmatická, nerealizuje ani otevřeně neakceptuje politické násilí, antisemitismus a rasismus je přítomen pouze zřídka a nikoliv systematicky, absentuje elitismus a přestože z její strany směřuje k současnému politickému uspořádání velmi ostrý criticismus, nepochybně samotné základy demokratického zřízení (ale odmítá parlamentarismus). Programatika VOS sice obsahuje etnonacionalismus (zaměřený opět zejména proti Rusům, Krym hodlá zbavit autonomního statusu), ale dnes ji můžeme považovat za spíše radikální, přestože do počátku 21. století strana bezpochyby extremistickou byla a přestože dodnes udržuje kontakty na některé extremistické organizace (např. ND Rid). V budoucnu lze za předpokladu kontinuity stávající situace předpokládat vzestup politického významu tohoto subjektu s reálnou možností postupného umírňování s ohledem na úsilí o větší volební zisk, což je již dnes patrné vyhocením vztahů s některými radikálnějšími organizacemi (např. Patriot Ukrajiny).

5. 4 Národní dění „Rod“ (Nacional'na dija „Rid“ - NDR)

NDR je patrně velmi mladou[68] marginální neonacistickou organizací, hrající na strunu silného antisemitismu - na svých stránkách uveřejňují „seznam rusofonních Židů, kde se otevřeně hlásí k přání zničit Ukrajinu“ (Informacijnyj sajt rosijjs'komovnych Žydiv svitu, 2007). Kromě neonacistických postulátů oslavují členové organizace i Jevhena Konovalce a Romana Šuchevyče. NDR propaguje a klade velmi silný důraz na naprostou rasovou segregaci. [69] Vzájemný vztah rasismu a nacionalismu řeší organizace tak, že podle ní má rasismus úspěch pouze pokud bude tvořit součást nacionalistického světového názoru a nacionalismus je neúplný, pokud do sebe nezahrnuje otázku rasy (Pytannja rasy i nacionalizm, 9.12.2007). NDR dále hlásá nutnost vybudování neokoloniálních impérií, v nichž „každý árijský národ bude mít své impérium bez poškození dalších árijských národů“. Programatika „Rodu“ se skládá z několika hesel, celkově tvořících ideologické základy organizace. Vymezuje se proti demokracii, liberalismu a kapitalismu, hlásá „Ukrajinu nade všechno“, naciokracii, rasový protekcionismus[70] a naciocentrismus. Vyzývá k ozbrojování Ukrajinců a na webových stránkách dává k dispozici ke stažení písně WP kapel D.M.S. (Prešov, Slovensko), Landser (Berlín, Německo) a Sejtara (Kyjiv, Ukrajina), což svědčí nejen o pravicově extremistickém charakteru organizace, ale o přímo neonacistických tendencích. Od počátku 2008 se účastní demonstrací, např. koncem února v Kyjivě pod heslem „Krym je ukrajinský a Kosovo srbské“. Další informace o vedení, historii či počtu členů a sympatizantů nejsou známy.

5. 5 Ukrajinská konzervativní strana (Ukrajins'ka konservatyvna partija - UKP)

Okolnosti vzniku strany jsou nejasné, téměř s jistotou ale můžeme říci, že se jedná o subjekt, založený z velké části na antisemitismu. UKP v současnosti vede Mykola Senčenko, který svou antisemitskou obsesi shrnul v knize „Čtvrtá světová, informačně-psychologická válka“. „Konzervativci“ působí pod heslem Bůh a Ukrajina nade vše („Boh i Ukrajina ponad use“). Ke straně se váže hlavní centrum pro distribuci antisemitské propagandy Mezuregionální akademie pro management lidských zdrojů (MAUP). Samotná UKP vydává stranické publikace Informační bulletin, Ukrajinské noviny plus, Za svobodnou Ukrajinu, Za ukrajinskou Ukrajinu, Personál plus, žurnál Personál. Mládežnická tiskovina „Ukrajinský vůdce“ je ve svých antisemitských výpadech patrně nejostřejší. Všechny stranické tiskoviny i publikace MAUP se vydávají v ukrajinském jazyce (Lichačev 2007). UKP se snaží působit především jako zprostředkovatel či centrum intelektuálních myšlenek a zdrojů ukrajinského pravicového extremismu. Internetové odkazy na neonacistické PU, UNTP a podobné subjekty zavádávají důvod se domnívat, že UKP kromě zuřivého antisemitismu inklinuje k neonacismu (což rozhodně není samozřejmostí). Odkazuje na ruskojazyčnou publikaci známého amerického neonacisty Davida Dukea „Židovská otázka očima Američana - můj výzkum sionismu“. Prakticky veškeré články, materiály a prohlášení se týkají antisemitských výpadů, kdy UKP např. odmítá instituci izraelského velvyslance na Ukrajině, ostře atakuje předsedu Kyjevské městské rady L. Černovec'kého, jež se přihlásil k judaismu apod. Veškeré světové dění se otáčí okolo antisemitismu jako své osy a snaží se poukázat na participaci jednotlivých osob na židovském spknutí, nebo jejich přísluhování „židovskému kapitálu“. [71] Ve volbách z března 2006 si sice vedla lépe než kdysi obávaná UNA-UNSO, ale přesto byly její výsledky žalostné, umístila se až na 31. místě se ziskem 0,09% (25 123) hlasů. [72] V předčasných volbách z roku 2007 nekandidovala vůbec. Vypjatý antisemitismus a rasismus, spolu s otevřenou spoluprací s neonacisty řadí stranu mezi

pravicově extremistické subjekty.

5. 6 Další skupiny

Kromě těchto stran a bloků se na ukrajinské politické scéně objevily i další pravicově extremistické strany a organizace, např. Národně-socialistická strana Ukrajiny, založená v roce 1992 O. Špirkem v Poltavě, Ukrajinská národně-konzervativní strana, založená v roce 1992 splynutím Ukrajinské národní strany a Ukrajinské lidově-demokratické strany, na čele s V. Rodionovem. Do obdobné kategorie patří i Ukrajinská rolnická demokratická strana vedená spisovatelem a publicistou S. Plačyndou. Vyjma těchto stran a spolků na Ukrajině existují další extremistické organizace, které nemají podobu politických stran, nýbrž nejrůznějších bratrstev a spolků (Pavka 1999: 146-147). V roce 2004 se rozvíjející Mládežnický nacionalistický kongres rozpadl a velká část jeho členů zformovali novou strukturu pod názvem Národní aliance. Představitel MNK se proslavil účastí v pouličních bojích s levicovými aktivisty v Černigově[73]. Dalším marginálním zástupcem ukrajinské extremistické pravice je Ukrajinský odpor (Ukrajins'kyj sprotyv) s heslem „Naší ctí je věrnost vlasti“.

Kromě toho existuje i mnoho internetových projektů různých pravicově extremistických odstínů. Např Radikální ukrajinský nacionalismus (Radykalnyj ukrajins'kyj nacionalizm) blízký VO „Svoboda“. Dále Lidový pozorovatel (Narodnyj ohljadač) blízký UNTP), Nezávislý informační zdroj „Reaktor“ (Nezaležnyj informacijnyj resurs „Reaktor“), spojený s Patriotem Ukrajiny, Sota svobody, Hajdamaka a Liga proti pomluvám Ukrajiny (VHO „Antinaklepnyc'ka liha Ukrajiny“).

6. Militantní neonacistické organizace

Kromě zmíněných stran a občanských sdružení působí na Ukrajině i militantnější struktury, většinou založené teprve před několika lety. Ideologické zázemí čerpají z neonacistického „světonázoru“ a personálně se poměrně často propojují s extremisticky naladěnými částmi subkultur (typicky NS skinheads). V této kapitole tedy byou analyzovány pravicově extremistické subjekty neonacistického charakteru.

6. 1 Ukrajinská národně-dělnická strana (Ukrajins'ka nacional-trudova partija - UNTP)

UNTP patří mezi nové organizace se statutem občanského sdružení, založeného teprve v srpnu 2005 z okruhu osob, přispívajících do neonacistického internetového fóra Ukrajinský nacionálně-socialistický portál (UNSP). Vůdcem a jedním ze zakladatelů je dvaadvacetiletý Jevhenij Herasymenko, který se otevřeně hlásí k neonacismu a potvrzuje naprosto jasnou antisystémovost uskupení: „Vláda liberalismu ve státě jakožto politické ideologie a parlamentarismu jakožto politického systému vytváří živnou půdu pro výskyt parazitů jakékoliv rasy a národnosti. Nejčastěji se jedná o mezinárodní sionistický kapitál, antinárodní charakterem i zájmy. Proto je naším nejvyšším cílem tento systém zbořit. Vystupujeme proti všem jasně protiukrajinským silám, které zachvátily ekonomiku i vládu v této zemi.“ (Hazeta po-ukrajins´ky, 2007). Herasymenko tvrdí, že nikoliv Německo, ale Česko a Ukrajina jsou otčinou nacionálního socialismu: „Ve skutečnosti tato ideologie vznikla již v 90. letech 19. století v Česku a Ukrajině. Ukrajinské národně-socialistické hnutí má vlastní původ a vzniklo dlouho před německou nacionálně-socialistickou stranou. Navíc se ukrajinský nacionální socialismus stal prvním skutečně osvobozeneckým hnutím v nové Ukrajině. Jeho zakladatelem byl na počátku 20. století Mykola Michnovsk´yj. V roce 1902 byla založena Ukrajinská národní strana, jejíž členové se otevřeně nazývali nacionálními socialisty....“ (Ibid.). Organizace adoruje povstalecké organizace OUN-UPA a na otázku, zda-li je přednější rasa či národ, Herasymenko (pod přezdívkou Krtek) odpovídá: „První se jeví rasa, ale prioritní je národ. Rasa tvoří zpevňující fundament kreativních sil národa. Bez rasy neexistuje národ. Ale národ má vyšší prioritu, protože je nejvyšší projev rasového charakteru, jelikož rasové rysy se odkrývají národními specifiky a svérázem. Kdybych to měl srovnat s přírodou, rase odpovídá rodové jméno a národu druhové (...) příroda očividně nestvořila pouze boj mezi rasami, ale i boj mezi národy. S tím se nedá nic dělat. A vojáci UPA umírali za své obyvatele – za ukrajinský národ“ (Komentariji, No.47). UNTP rovněž navrhuje, aby všechny oblasti, osídlené ukrajinským etnikem, přešly pod protektorát Velké Ukrajiny (Komentariji, No.47). Kromě skinheadské a chuligánské subkultury spolupracuje s VO „Svoboda“ a UKP. Ostatní extremistické organizace (např. UNA-UNSO) vnímají členy pouze jako zpolitizované skinheady a oficiálně neudržují s UNTP žádné těsnější kontakty.

UNTP se rázně angažuje v pořádání demonstrací a podobných akcí. Výrazně na sebe upozornila na jaře 2007, kdy na 29. dubna ohlásila konání pochodu na počest vojáků Divize SS „Halič“. S vědomím, že akce nejspíš nebude povolena, UNTP vyhlásila uskutečnění pochodu za každou cenu: „Žádné podlé provokace ukrajinofoobů a levičáckých zaprodanců nám nezabrání uctít bojovníky za svobodu Ukrajiny a světlou budoucnost Evropy! Nezhasne plamen slávy divize ´Halič´“. Navzdory zákazu se na smluvené místo neonacisté dostavili, konání pochodu ale policie zabránila a zatkla 77 účastníků. Jednou z posledních známějších akcí byla organizace protestů před americkou ambasádou v Kyjivě 30. června 2007, kdy zhruba 200 skinheadů protestovalo proti úmrtí známého amerického neonacistického ideologa Davida Lanea, který 28. května zemřel ve vězení, kde si odpykával trest za působení v teroristické organizaci The Order (Brüder Schweigen). Podobné se akce odehrávaly i ostatních zemích v rámci „globální mobilizace“, kterou vyhlásily transnacionální neonacistické sítě po smrti jednoho ze svých ideologických guru. Účastníci před liduprázdnou ambasádou (akce se odehrála v sobotu) provolávali heslo „Hero never dies“ a poté odešli, aby uctili památku stého výročí od narození hlavního komandanta UPA Romana Šucevyče (Personal plus, 4.-10.7.2007). Centrum UNTP leží v Kyjivě a jeho okolí (Bila Cerkva, Brovary, Vyšnevy, Irpin atd.), ale oblastní pobočky fungují i v městech Vinnycja, Záporižžja, Kirovohrad, Lviv, Kotovsk v Odeské oblasti, Rivne, Ternopil, Charkiv a Cherson. UNTP se nijak zásadněji neliší od ostatních evropských podobně smýšlejících

skupin, primárně kritizuje „rozklad a autodestrukci Evropy“, což dokládá jednotlivými případy „genocidy bílé rasy“ a přijímá všechny principy neonacistické ideologie.

6. 2 Patriot Ukrajiny (PU)

Hlavním centrem působnosti této neonacistické organizace není na rozdíl od UNTP Kyjiv, nýbrž více než dvoumilionový Charkiv na východě nedaleko ruských hranic,[74] kde toto občanské sdružení v roce 2005 vzniklo. V čele organizace stojí Andrij Bilec´kyj. PU zaměřuje hlavní pozornost na anti-imigrační rétoriku, což je docela podivná taktika v zemi se spíše opačným problémem, než je imigrace nelegálních přistěhovalců. Ve svých dokumentech upozorňuje, že „během 30 – 40 let bude polovina obyvatelstva Ukrajina barevná“ a že zemi čeká nebývalý nárůst úrovně kriminality, obchodu s drogami a ztrát pracovních míst. Na závěr autoři či autor článku „Migranti“ dodávají, že „Ukrajina byla vždy štítem Evropy a teď nastal bránit samu sebe. Chceme ukrajinskou Ukrajinu a nenecháme ji přetvořit na smetiště Evropy“ (Mihranty, 2007). Logickou součástí ideologické výbavy PU je i ostrý antisemitismus. Svou ideologií i vystupováním je velice podobná UNTP. Hlava černivecké pobočky Svjatoslav Vyšyn´kyj charakterizuje ideologické principy PU jako nacionální socialismus, který lze charakterizovat myšlenkou „vybudování národní a sociální ukrajinské společnosti na rasové bázi v rámci Velké Ukrajiny“. Ostře útočí na tradiční ukrajinský nacionalismus v modernizované formě, který nazývá „retronicionalismus“ (či neobanderovský pseudointegrální nacionalismus), neboť „svět se za posledních 50 let poněkud změnil a to znamená, že vize nacionalismu také potřebuje světonázorovou a metodologickou korekci. Ignorance sociálně-ekonomické a ekologické problematiky či jejich povrchní deklarativnost a uzavírání se v lingvisticko-kulturním aspektu národního bytí s odmítáním rasového základu vedou současný ukrajinský nacionalismus do slepé uličky.“ (PU, Interv´ju informahentstvu „BukNews“, 28. 3. 2007). PU se velice aktivně angažuje při organizování protestů a demonstrací. Nejaktivnější oblastní pobočky se nacházejí v Charkivě a Černivcích[75], dále jsou zaregistrovány oblastní organizace v Kyjivě, Rivněm a Ternopilu. 14. dubna 2006 PU v Charkivě pořádal „Pochod proti nelegální imigraci“. 18. března v tomtéž městě organizoval demonstraci na studentských kolejích, kde žijí zahraniční studenti, a domáhali se stejných ubytovacích podmínek pro ukrajinské studenty. 14. dubna 2007 PU zopakoval svůj „Pochod proti nelegálním imigrantům“, tentokrát ale v Kyjivě za účasti 50-100 osob. Plánované demonstraci na uctění vojáků divize SS „Halič“ v Černivcích 27. dubna, pořádané PU, zabránilo soudní rozhodnutí (Markovskij – Potapenko 2007). Veřejně na sebe PU upozornil v souvislosti s fyzickým napadením demonstrace „Ruský pochod“, pořádané ruským nacionalistickým Euroasijským svazem mládeže 4. listopadu 2007 v Kyjivě. Mezinárodní dosah měla akce, pořádaná PU (a spoluorganizovaná UNTP), pod názvem Pochod evropské solidarity – za bílou Evropu svobodných národů“ [76], která se konala v Kyjivě 27. října a pozvánky byly přeloženy do několika jazyků včetně češtiny (výzva byla umístěna i na webových stránkách Národního odporu). Akce se účastnilo na 150 ukrajinských neonacistů ze všech částí země. PU se snažil organizovat i jakési bojové školení pod názvem „Skifija 2007“, která se odehrávala 5. – 9. srpna 2007 v lese na bývalé raketové základně v Charkivské oblasti. Výcviku se údajně účastnili neonacisté z Ivano-Frankivska, Donecku, Kyjiva, Černivců, Charkiva i Krymu (Škifija 2007). Organizace se v prosinci 2007 veřejně zřekla jakýchkoli kontaktů s VO Svoboda, jelikož „patriotům“ vadí především nedostatečný radikalismus ve srovnání s původní SNPU. Straně vyčítá

především separatismus, korupci, rozkrádání státního majetku (díky působení v zastupitelstvech a dalších orgánech samosprávy), morální a ideovou degradaci stranického vedení (Zajava orhanizaciji PU pro rozryv stosunkiv z VO „Svoboda“, 2007).

6.3 Blood and Honour/Combat 18 Ukrajina (BH/C18 Ukrajina)

O aktivitách ukrajinské pobočky této transnacionální neonacistické sítě jsou bohužel jen kusé informace, nedostačující ke komplexnějšímu zmapování její činnosti. Založena byla v Kyjivě v druhé polovině 90. let vokalistou WP kapely Sokyra Peruna („Perunova sekera“) s přezdívkou Demjan. Na příkladu Blood and Honour Ukraine (dále BH/C18) lze nejlépe demonstrovat inkonzistenci ukrajinského pravicového extremismu a vnitřní ideologické spory mezi důrazem na ukrajinofonní ultranacionalismus (třebaže kompatibilním se západoevropským neonacismem) a rusofonní panárijství, jelikož v oficiálním prohlášení na bilingvních webových stránkách BH/C18 se dočítáme, že: „v souvislosti s šovinistickými názory a konflikty, porušujícími pravidla naší organizace, BH/C18 prohlašuje: Kyjevská pobočka je uzavřena“ (BH/C18 Ukrajina, Oficijna zajava). [77] Oficiální kontakt na BH/C18 se přesunul do Lviva, z čehož se dá usuzovat převaha ukrajinofonního křídla neonacistické scény a jistá ztráta vlivu okolo kruhu původních zakladatelů z Kyjeva. BH/C18 podle dostupných informací disponuje užšími kontakty pouze na běloruské a ruské neonacistické kruhy a s použitím jejich zdrojů informují o dění v těchto zemích. [78]

6. 4 Blood and Honour Division Ukraine / Brotherhood 28 (BHDU/B28)

Postavení této organizace je nejasné a nejpravděpodobnější vysvětlení zjevně spočívá v odtržení výše uvedené lvivské části od této evidentně původní kyjivské organizace pod vedením zmíněného Demjana. O tomto tvrzení svědčí rozsáhlejší kontakty BHDU, personální propojení s WP labelem Patriot Productions, rozhovory s členy WP kapel (např. „Čysta krynycja“) i větší informovanost o dění na Ukrajině[79] a na mezinárodní scéně.

7. Ultrapravicové subkultury

7. 1 Skinheads

Vývoj skinheadů na Ukrajině se značně opozdil jak ve srovnání se střední Evropou, tak Ruskou

federací. První znaky existence NS skinheads na Ukrajině se objevily až v letech 1994-96. Část z nich vyšla z prostředí známých postav kyjivského punkového hnutí. Jejich lídr (pod přezdívkou „Železjaka“ - „Železný muž“) založil první WP hudební kapelu Bulldog[80]. Určitou dobu se pod vlivem skinheadů ocitla docela populární hudební kapela „Belaja gorjačka“ (Delirium tremens). Členové skupiny se od neonacistů nakonec v roce 1999 distancovali. Prakticky ihned po zformování skinheadského hnutí v Kyjivě jej provázely násilné akty vůči odlišným subkulturám. V roce 1997 byl brutálně zbit lídr punkové skupiny LHVR (s přezdívkou Ekran). Ve stejném roce (1997) začali skinheadi útočit na hip-hopovou subkulturu, kteří se tehdy shromažďovali na tzv. Ruletce (na Náměstí nezávislosti). Rok 1997 znamenal i počátek integrace a spolupráce s extremistickou Sociálně-národní stranou Ukrajiny (SNPU). Na tento proces měl poměrně zásadní vliv lídr kyjivské SNPU Oles Vachnyj. SNPU do roku 1997 dokončila integraci lvivských skinheadů do svých struktur. Nicméně po zatčení Vachného[81] rostly mezi skinheady neshody ohledně dalšího setrvání v řadách SNPU. Napětí mezi novou hlavou kyjevské SNPU, poslancem O. Tjahnybokem a převážně rusofonními kyjivskými skinheady rostlo. Havní kontradikce se soustřeďovala okolo etnické otázky. Mezi kyjivskými skinheady nevládl agresivní přístup vůči ruskému etniku. Jejich hlavní profilační téma představovala tzv. „židovská otázka“ a klasický rasismus, vyjádřeny fyzickými útoky na zahraniční studenty kyjivských univerzit. Únavné lekce o historii ukrajinského nacionalismu, Dmytru Doncovovi a Stepanu Banderovi byly vnímány jako anachronismus a pouhá epizoda ukrajinské historie. Již tehdy skinheadi neupřednostnili postavy ukrajinského nacionalistického hnutí západní Ukrajiny, ale německé nacisty a italské fašisty stejně jako moderní neonacistické transnacionální organizace.

Založení jihoukrajinských skupin se datují do stejného období. Průkopníkem byla mykolajivská WP kapela Dachau, později přejmenovaná na Cyrulnija im. Kotovskoho[82]. Členové této skupiny začali usilovat o vůdčí roli ideologů rusofonního hnutí ukrajinských skinheadů, proklamující prioritu ideologické jednoty slovanské části bílé rasy (především Ukrajinců a Rusů). V početných rozhovorech pro západní neonacistický tisk se jasně vyslovili proti ukrajinským pravicovým nacionalistům z UNA-UNSO a především jejich participaci na straně Čečenců. Mykolajiv se stal jakýmsi centrem skinheadského hnutí na jihu Ukrajiny. Kapela Dachau původně vznikla na bázi iniciativy studentů místní univerzity a všichni se hlásili k nacionálnímu socialismu již v roce 1994, kdy byla skupina založena. V rozhovoru pro americký „Resistance Magazine“ lídr skupiny Dmytro Ševčenko explicitně deklaruje nutnost boje se „světovou židovskou vládou“ a historickou Hitlerovu chybu v souvislosti s kampaní proti Rusku: „věříme, že ruský národ odvrhne židovské jho a osvobodí celý svět“ (Antirasistisk Senter i Oslo 2001).

V roce 1998 došlo k definitivní roztržce většiny skinheadů a sociál-nacionalistů, v níž hrála důležitou roli známá postava kyjivského neonacistického hnutí Stanislav Klyh. Díky kontaktům v Rusku Klyh zorganizoval dodávku ruské pravicově extremistické literatury do Kyjiva, především tiskoviny Ruský řád (Russkij porjadok) - hlavní tiskovinu Barkašovovy Ruské národní jednoty (RNJ) a skinheadský zine Jsem Rus (Ja - russkij) Sucharevského NNP[83]. Klyh také rozvíjel kontakty s UNA-UNSO, Stranou slovanské jednoty Oleha Bahtijarova a dalšími neonacistickými uskupeními.

Od roku 1998 se kyjivští skinheadi začali radikalizovat. Skinheadi první vlny, seskupení okolo kapely Bulldog ztráceli iniciativu a na jejich místo nastupovali mladší a radikálnější skiní. Centrum těchto skinů se seskupovalo okolo frontmana WP kapely Sokyra Peruna s přezdívkou Demjan, který položil základy pro spojení kyjivských skinů s transnacionálními strukturami a v současnosti působí jako hlava ukrajinské sekce organizace Blood and Honour. Demjan začal pravidelně pořádat koncerty v klubu Stif (v Holosijivském parku). Početní nárůst skinheadského hnutí se údajně datuje k roku 2001 (Antirasistisk Senter i Oslo 2001).

Vůbec první skinheadský koncert se datuje údajně k březnu 1998, kdy pod názvem „Rock against communism“ za účasti 150 osob vystoupily skupiny Bulldog, S.B.S. a Parabellum z Mykolajiva. Přítomné jsou samozřejmě i ostatní odnože skinheadské subkultury. Prozatím se na Ukrajinu nedostal nový ruský bizarní fenomén tzv. Greenheads, kteří se pokoušejí skloubit teorie o rasové čistotě, neopaganismus a hlubinnou ekologii (Pro orhanizaciju 2007). Hudební produkce a koncerty hudebních kapel, hrajících tzv. White Power Music (WPM) jsou klíčovými prvky pro vytvoření světonázorové profilace NS skinheads a slouží jako náborový instrument, zbraň propagandy, oslava etiky gangu a výzva k násilí. Primát v počtu WPM kapel na ukrajinském území drží Kyjiv a Lviv (centrum ukrajinského nacionalismu). V posledních dvou letech se ze známějších koncertů odehrály:

- 20. dubna 2006 v Poltavě (Nocturnal Mortum, Sokyra Peruna, Bilyj škval a Talisman).
- 10.3. 2007 se ve Lvivě pořádal koncert, kterého se zúčastnili skinheadi z Ruska, Polska, Běloruska a Kanady, hrály zde kapely Ščit i meč, Bilyj škval, Nachtigall, Ataka 28, T.N.F. a Vandal (poslední tři Rusko).
- 30. června 2007 se konal Patriot-fest v Charkivě, pořádaný u příležitosti stého výročí od narození hlavního velitele UPA Romana Šuchevyče v klubu Fort.

- Týden předtím se ve Lvivě konala akce u příležitosti 66 let od „osvobození“ Lviva, na níž hrály The guards, Bilyj škval, Nachtigall a Baltas Triuksmas z Litvy. Ukrajínští skinheadi se účastnili i koncertů v sousedních zemích (především Rusko a Bělorusko), např. 14. - 15. července se účastnili koncertu „Za Rus´ - Vo slavu jedinstva“ v Minsku, pořádaném pobočkou BH/C18 Belarus, kde se účastnily ruské a běloruské WP kapely T:N.F., Ataka 28, Molot, Nord Wolf a Oskal (poslední tři Bělorusko). Koncert dokonce údajně pomáhala spoluorganizovat odštěpenecká BH/C18 Lviv.

Tabulka č. 1: Přehled WP kapel na Ukrajině

Nejnebezpečnějším socio-politickým projevem aktivity NS skinheadů je násilí, páchané z etnických či

ideologických důvodů. Oběťmi útoků jsou hlavně neslovanské etnické skupiny, cizinci, ale i příslušníci některých jiných subkultur, příslušníci ultralevicového politického spektra, homosexuálové, jiné sexuální menšiny a další, jež ultrapravice řadí mezi své nepřátele. Na rozdíl od ruského prostředí, kde patří mezi nepřátele číslo jedna osoby pocházející z Kavkazu, ukrajinští skinheadi jsou mnohem více antisemitsky naladěni a útočí prakticky na všechny příslušníky jiných ras bez většího rozlišování jejich původu. Z nejaktuálnějších příkladů skinheadského násilí v časovém rozmezí od prosince 2006 do dubna 2007 můžeme uvést:

- 28. prosince 2006 skinheadi v Kyjivě ubodali k smrti občana Gambie.
- 16. února 2007 byl rasisty zavražděn Gruzín M. Džugašvili
- 18. února ve Lvivě několik desítek neonacistů napadlo účastníky koncertu v klubu „Ljal'ka“, kde se odehrával antifašistický koncert.
- 3. března v Kyjivě skupina mladých lidí napadla mladého Číňana.
- 7. března skupina 14 lidí, považujících se za skinheady napadli v centru Kyjiva brazilského fotbalistu.
- 9. března v Simferopolu osm rasistů napadlo 5 indických studentů medicíny. [86]
- 10. března byl skupinou NS skinheadů v Žytomyru napaden chasidský Žid.
- 17. března 2007 skinheadi napadli muže, pocházejícího ze smíšeného manželství, oběť posléze zemřela v nemocnici na následky zranění.
- v březnu skupina neonacistů napadla pracovníka egyptské ambasády, následkem čehož Egypt poslal ukrajinskému Ministerstvu zahraničních věcí formální protest.
- 2. dubna 2007 v Kyjivě neonacisté těžce zranili Iránce a tři dny zpátky zbili občana Bangladéše natolik, že oběť posléze zemřela v nemocnici.
- v polovině dubna 2007 skupina neonacistů v Ternopolu napadla několik občanů z arabských zemí.

- v tomtéž měsíci byl chladnými zbraněmi v Kyjivě na Borščahivce napaden Ukrajinec ze smíšeného manželství (Markovskij – Potapenko 2007). Z těchto údajů můžeme vyčíst, že v průběhu čtyř měsíců zemřeli důsledkem skinheadského násilí čtyři lidé, což je na středoevropské poměry alarmující číslo, nicméně představuje pouze zlomek oficiálních statistik násilných aktivit ruských skinheadů, kde podle neoficiálních údajů v průběhu posledních čtyř let podlehl rasistickým útokům téměř 200 osob.

7. 2 Hooligans[87]

O obecnějším vývoji ukrajinských fotbalových chuligánů bohužel neexistují bližší informace. [88] V současnosti lze na ukrajinském území identifikovat tyto neonacistické chuligánské skupiny:

- Nazi Ultras Group, složená z fanoušků klubu FK „Zvezda“ Kirovohrad v počtu zhruba 45 osob a vedoucí postavou, která se nechá oslovovat Adolf. Skupina se do konce roku 2003 nazývala Howl Volcano, poté se rozpadla a vedoucí postavy přešli k Anti-Niggers Clan. Nicméně po nějaké době se opět spojili pod tímto názvem.
- Green Lions - chuligánská skupina klubu FK „Karpaty“ Lviv, jejich znak tvoří tzv. Totenkopf (znak jednotek SS), stylizovaný uvnitř černého keltského kříže. Početnost zhruba 70 lidí, skupina se

vyznačuje silně antiruským charakterem a největšího protivníka přirozeně představují chuligáni z klubu Šachtor Doneck.

- Northern Legion – neonacistická skupinka mající ve znaku černou vlajku, uprostřed které je situován bílý keltský kříž, existuje údajně již od roku 1989! Početnost se odhaduje na 30-40 lidí z klubu FK „Desna“ Černihiv.
- Volyň Crusaders Firm – Nazi Hooligans z klubu FK „Volyň“ Luck, skládající se zhruba z 20 lidí, jedná se nově vzniklou organizaci.
- Polis´kyj Front z klubu FK „Polesje“ Žytomyr (Navkolofutbol'nyj portal hooligans.org.ua).

Fotbaloví chuligáni na sebe výrazně upozornili hned dvěmi akcemi: v říjnu 2006 Ukrajina hrála fotbalový zápas proti Skotsku a před zápasem napadli ukrajinští chuligáni skotské fanoušky cihlami a lahvemi. O pár měsíců později v lednu 2007 chuligáni v Kyjivě protestovali proti představitelům Profesionální fotbalové ligy a Federaci fotbalu Ukrajiny. Mimo jiné požadovali ohraničení počtu cizinců v ukrajinských fotbalových týmech. S hesly „Ukrajine ukrajinský fotbal“ pochodovali chuligáni pod vlajkami VOS a UNA-UNSO (členové této strany převzali odpovědnost za organizaci akce). Předseda kyjivského oddělení UNA-UNSO Ihor Mazur na shromáždění prohlásil: „Dnes bojujeme za ukrajinský fotbal a zítra budeme bojovat za ukrajinskou Ukrajinu“ (Kommersant, 22.1.2007).

7. 3 NS black metal

Subkultura tzv. Nacionálně-socialistického black metalu (NSBM) se na Ukrajině začala rozvíjet v druhé polovině 90. let. NSBM subkulturu na Ukrajině lze rozdělit do tří proudů:

- 1.) otevřeně neonacistická (např. Ljuť).
- 2.) kladoucí důraz na tradiční ukrajinský nacionalismus, propagovaný Banderou, Doncovem a organizacemi OUN-UPA, dnes VOS (např. Drudkh) – tato část je nejméně početná.
- 3.) kombinace pravicově extremistických prvků (antisemitismus, radikální nacionalismus) s neopaganismem (např. Dub Buk, Kroda ad.) – jedná se o nejpočetnější část.

Většinou se ale všechny tři směry ve větší či menší míře shodnou na myšlence návratu k „árijským

kořenům“, obrození militantního „árijského ducha“ a předkřesťanskou kulturu pohanských Slovanů. Ideologický pilíř je vypůjčen z ruské neopaganské literatury a vztahuje se na Velesovu knihu (Velesova kniha), v níž se popisuje údajná historie předkřesťanských východních Slovanů, která se objevila na konci 50. let 20. století v ruských emigrantských kruzích, ale později se ukázala jako podvrh. Za nejvýznamnější NSBM kapelu se považuje Nocturnal Mortum s počátkem již v roce 1994, které se zaměřovala primárně na vyjádření nenávisti ke křesťanství a posléze do svých textů začala přidávat i rasistické, antisemitské odkazy, až se plně přihlásila k NSBM o čemž svědčí i samotné názvy některých vedlejších projektů (např. Aryan Terrorism). Dnes patrně nejoblíbenější NSBM kapely jsou Kroda a Dub Buk. Texty Krody obsahují kromě obdivování přírodních krás, lásky k vlasti[89] a slovanofilství také antisemitismus[90], panárijský rasismus[91], nenávist ke křesťanství a příliš nerozlišuje mezi slovanským a germánským paganismem, které smíchává dohromady. Charkivský Dub Buk ve svých textech podobně jako Kroda klade primární důraz na antikřesťanství a slovanský paganismus, sekundárně se odvolává na antisemitismus[92] a panárijský rasismus.

Tabulka č. 2: Přehled NSBM kapel na Ukrajině

Několik dalších kapel se pohybuje na hraně extremismu – přímo se k neonacismu nehlásí, využívá některá pravicově extremistická témata, nicméně celkově je za pravicově extremistická označit nelze, personálně jsou mnohdy propojeni s hudebními kapelami, které jsou za pravicově extremistické všeobecně považovány (Triglav, Hate Forest, Khors, Astrofaes – všechny „překvapivě“ z Charkiva; Ljutomysl, Veče - obojí Žytomyr).

Závěr

Nacionalistický faktor se stal nedělitelnou součástí sociálně-politického života na Ukrajině, přičemž zdaleka nebyl jednotný ani ideologickými základy ani způsobem organizace. Nejznámějším historickým reprezentantem nacionalistického tábora byla bezesporu Organizace ukrajinských nacionalistů, která navzdory řevnivosti a rozkolům vedla hlavní tíhu boje za státní suverenitu Ukrajiny. Po druhé světové válce a pacifikaci ukrajinských povstalců z UPA docházelo v rámci ukrajinské diaspory (převážně v Kanadě a USA) ke „kanonizaci“ a „dogmatizaci“ ideálů ukrajinského nacionalismu 30.- 40. let, způsobené odtržením od reálného dění v Ukrajinské SSR. Nacionalismus se stal nezbytnou součástí ideologické výbavy pravicově extremistických stran, které se na Ukrajině objevily již před rozpadem Sovětského svazu v roce 1991. Všechny tyto strany, neinklinující k neonacismu, vycházejí ze zdrojů historického odkazu ukrajinského nacionalismu, ačkoliv jej v současné době pomalu opouštějí (DSU zanikla, UNA-UNSO se rozpadla na tři části a zdaleka ne všechny čerpají z odkazu OUN-UPA či Doncova integrálního nacionalismu, VOS umírnila své vystupování a dnes se řadí k radikální pravici, v případě UKP hraje hlavní roli antisemitismus,

absentující u OUN-UPA a ostatní organizace jako NDR, UNTP či PU nesou otevřeně neonacistický charakter).

Pravicově extremistické subjekty užívají v rámci země minimální volební podpory a je velmi nepravděpodobné, že by se v krátkodobém časovém horizontu dostala některá z nich do parlamentu. Dokonce i když sečteme hlasy všech tří extremistických subjektů, kandidujících v březnu 2006 do Nejvyšší rady, získáme souhrnný výsledek 0,49%, což se ani v nejmenším neblíží překročení tříprocentní volební klauzule, ani 0,76% hlasů pro VOS v září 2007 nezní příliš přesvědčivě. Minimální volební podpora se navíc soustředí v oblasti západní Ukrajiny. Volby z minulého roku se lišily kandidaturou jediné strany (VO Svoboda), která sice získala téměř dvojnásobek všech hlasů pro extremistické subjekty z minulého roku, ale přesto ji pro vstup do parlamentu schází ještě mnohonásobně více voličských hlasů. Jedinou možností ovlivňovat parlamentní politiku představuje zapsání se na kandidátské listiny velkých parlamentních stran (NU-NS, BJuT), což se některým kandidátům v minulosti podařilo (Škil', Tjahnybok ad.). Dnes této možnosti využívají spíše radikálně pravicové strany (KUN, Ukrajinská pravice) a extremističtí kandidáti se setkávají s nevolí a neochotou diskreditovat se zapsáním jejich jmen na volební listiny. Pravicově extremistické formace nikdy neměly kapacitu ohrozit režim, ačkoliv paramilitární bojovníci UNSO a aktivity UNA-UNSO při násilných antikučmovských demonstracích nejednou tvořily hlavní obsah zpráv v masmédiích.

V rámci této části politického spektra lze i mezi uvedenými marginálními stranami sledovat určité rozdíly v ideově-programové orientaci jednotlivých subjektů. UNA-UNSO, nejsilnější extremistické uskupení z 90. let se zaměřuje zejména na imperialistickou tematiku a velkoukrajinský nacionalismus (který ovšem nemá v zemi silnější kořeny), kult síly a naopak absentuje důraz na etnocentrismus a antisemitismus. VO „Svoboda“ svou činností silně poukazuje všudypřítomnou adorací bojovníků OUN-UPA na historii, převážná část současných aktivit se týká právě této problematiky, příležitostně lze z úst hlavních představitelů strany (Tjahnybok, Kalyncová, Benjuk, Farionová) zaslechnout antisemitská a xenofobní hesla. Pro VOS je charakteristický nádech etno-regionální strany a hraní na etnonacionalistickou strunu. DSU, o níž dnes nejsou k dispozici žádné informace a pravděpodobně již neexistuje, na sebe v 90. letech soustřeďovala pozornost vypjatým anti-semitismem, ideově-programovou orientací s totalitárními rysy - za identitární zdroj Kovaľových myšlenek sloužil i Hitlerův Mein Kampf, který Kovaľ cituje ve svých pamfletech, proponujících vojenskou diktaturu, kterou nazývá (stejně jako nacionalistický teoretik M. Scibos'kyj) „naciokracie“. Ostatní strany a občanská sdružení jsou silně marginální, bez jasnější ideové profilace, s malým počtem členů a neúčastní se voleb (s výjimkou UKP).

Explicitně neonacistické organizace vznikly teprve nedávno (UNTP a Patriot Ukrajiny v roce 2005, „Rid“ patrně až minulý rok) a kromě občasných nepříliš početných demonstrací a protestních akcí na sebe výrazněji neupozorňují. Ideologické zázemí u nich je podobné jako u např. švédských nebo belgických neonacistů, což může být poněkud zavádějící, jelikož pro Ukrajinu zcela jistě nepředstavuje hlavní hrozbu (nelegální) imigrace, jak tvrdí PU, ovšem strach z demografického

vývoje naráží na pevnější půdu, protože Ukrajinci (i Rusové) patří mezi národy s nejnižší porodností na světě. Přesto ukrajinské občany znepokojují naprosto odlišné problémy (převážně socio-ekonomické povahy) a k neonacistické rétorice zůstávají hluší. Proto je členství podobných organizací omezeno pouze na několik stovek či dokonce desítek osob. Z ultrapravicových subkultur se nejvíce projevují NS skinheads a NSBM, jejich početní stav není možné určit, ale počet stoupců ultrapravicových skinheads se nejspíše nebude podstatně lišit od ostatních zemí jako Polsko, Česká republika nebo Slovensko. Poněkud odlišná situace panuje v případě NSBM, protože Ukrajina tvoří spolu s Polskem a Ruskem celosvětové centrum této subkultury (a v rámci Ukrajiny Charkiv), o čemž svědčí množství NSBM kapel.

Poznámky

1 Zajímavým fenoménem radikálního nacionalismu ruského etnika mimo vlastní ruské území je jeho ideová propojenost s radikálně levicovými stranami (např. Rusové v Lotyšsku a Kazachstánu svázáni s Nacionálně-bolševickou stranou E. Limonova).

2 Z pravicově radikálních uskupení je nejznámější Kongres ukrajinských nacionalistů, který se zpočátku držel ideálů banderovského křídla OUN a mnoho let jej vedl (až do své smrti v roce 2003) Svjatoslav Stecko. Dnes organizaci vede bývalý předseda Naftohazu Ukrajiny Aleksij Ivčenko. KUN lze dnes už jen stěží nazvat pravicově radikální organizací, ačkoliv postupný přechod do národně-demokratického tábora započal již za Steckova vedení. KUN byl dlouhou dobu spojencem pravicově liberální strany Reformy a řád, později se stal jednou ze součástí bloku Naše Ukrajina (Komentariji No.47 (58) 8. 12. 2006).

3 Lepszy a Veen předpokládají, že pravicový radikalismus zahrnuje konglomerát nacionalistických, tradičně konzervativních, autoritářských a reakčních, někdy i liberálních a plebiscitárních pozic. Radikálně pravicové pozice jsou v první řadě antipozicemi proti moderně, proti individuálním hodnotám, jako je svoboda a sebeurčení, proti pluralismu mínění a způsobu života, proti etablovaným stranám a demokracii. Charakteristické jsou „anti-postoje vůči všemu cizímu a odcizujícímu, stejně jako výrazné nepřátelství vůči přistěhovalcům, antievropské, antizápadní postoje a odmítání supranacionálních spojení (Mareš 2003: 35).

4 Za další prvky Mareš považuje nárok na převažující přístup k poznání politicky správného a pravdivého, strach před politickou pluralitou a touha po společenské jednotě, imunizace vůči odporujícím faktům a argumentů a příklon k totální kritice všeho stávajícího (Mareš 2003: 21).

5 Území Ukrajiny bylo rozděleno podle počtu obyvatelstva následovně: 30 milionů žilo na sovětském území, 6 milionů žilo v Haliči patřící k Polsku a půl milionu ve východní části Československé republiky. Dalším ohniskem sporu byla východní hranice Rumunska, která se několikrát změnila a kde nad řešením otázky hranice národa stály mocenské požadavky SSSR (Auský 2002: 101).

6 Zachovávala v sobě státní tradici UNR a personálně byla propojena s bývalými vojenskými strukturami státu. Další organizací podobné orientace byla Skupina ukrajinské nacionalistické mládeže (HUNM), emigrantská nacionalistická organizace, jež kladla hlavní důraz na ideovou a ideologickou agitaci. Vydávala žurnál Nacionalistická myšlenka, který se stal osnovou pro „Budování národa“ – oficiální dokument OUN. V konsolidačním procesu hráli roli i Legie ukrajinských nacionalistů, Skupina ukrajinské státnické mládeže a jiné organizace (Červak 1996).

7 Vznik OUN byl reakcí části národní elity na porážku ukrajinské revoluce z let 1917-1920 a krach Ukrajinské lidové republiky (Červak 1996).

8 23. září 1938 jej sovětský agent Pavel Sudoplatov (pozdější generál KGB) zavraždil bombou, zamaskovanou v bonboniére na ulici nizozemského města Rotterdam (Svatko 2006: 14-15).

9 Podle jistých svědectví hrálo velkou roli i to, že během německo-polské války banderovci získali dokumenty polské rozvědky, z nichž vyplynulo, že členové PUN Senyk, Scibors'kyj a Baranov'skyj byli agenty polské rozvědky a že Melnyk to věděl, ale nijak proti tomu nezasáhl.

10 Byly to krycí názvy a Nachtigall (slavík) byl údajně zvolen proto, že u praporu byl dobrý pěvecký sbor (Auský 2002: 105).

11 Útvary NKVD povraždily před odchodem z města kolem 4 000 polských a ukrajinských vězňů. Po válce se vedla ze strany sovětské propagandy kampaň, která připisovala tuto činnost právě praporu Nachtigall a německému nadporučíku prof. T. Oberländerovi, jenž byl po válce ministrem západoněmecké vlády (Auský 2002: 104). Zkoumání sovětských archivů ukrajinskými historiky v 90. letech odhalilo důkazy, že příslušníci NKVD, oblečení v uniformách UPA, páchali zvěrstva proti civilistům, aby obrátili náladu obyvatelstva proti nacionalistickým skupinám (Kuzio 2002).

12 Kvůli odmítnutí odvolat Akt obnovení ukrajinské svrchovanosti Stepan Bandera strávil dva a půl roku v berlínské věznici a poté až do září 1944 pobýval v koncentračních táborech Sachsenhausen a Oranienburg (Bojko - Goněc 1997: 158).

13 Fenomén 14. divize SS „Halič“ budí dodnes rozpory na domácí politické scéně i v zahraničí. Např. v roce 2007 se Městská rada Ivano-Frankivska rozhodla veteránům 14. divize vojsk SS přiznat status „bojovníků za svobodu a nezávislost“, což zapříčinilo bouřlivou reakci jak doma tak v zahraničí. Na počátku roku 2001 se konflikt, spojený s divizí „Halič“, odehrál ve Velké Británii, když televizní společnost ITV ukázala dokumentární pořad „SS v Británii“, kde bylo ukázáno, že po druhé světové válce britská vláda povolila vstup do země příslušníkům 14. divize SS. V dokumentu byla ukázána zodpovědnost divize za vraždu 800 obyvatel vesnice Huta Penjacka. Členové divize se také účastnili vypálení slovenských vesnic Strečany a Nižná Boca (Fiňko 2007).

14 V Kanadě žije nejpočetnější ukrajinská diaspora na Západě, koncentrovaná zejména ve městech Toronto a Winnipeg.

15 Kruhy ukrajinských veteránů SS získaly poměrně silný vliv v politice diaspory ve Velké Británii, např. bývalý důstojník této divize Vasyl Veryha se stal viceprezidentem Světového kongresu Ukrajinců (SKU) (Fiňko 2007).

16 Za oficiální datum jejího založení se považuje 14. říjen 1942, který byl již předtím významným národním svátkem.

17 Tato událost dodnes kalí jinak velmi dobré oficiální vztahy mezi Polskem a Ukrajinou. Polsko tlačilo Ukrajinu k uznání událostí z roku 1943 za „genocidu“ proti Polákům s užitím rozdílných počtů mrtvých (mezi 30 - 100 000). UPA byla mezitím rehabilitována v ukrajinském vzdělávacím systému a nacionalistických kruzích v armádě. Ukrajina ale nemůže přistoupit na polské požadavky a odsoudit OUN a UPA, neboť stále nezaujala oficiální politiku vůči aktivitám těchto dvou skupin. Další komplikující faktor představuje skutečnost, že OUN a UPA nebyly organizace, jež by reprezentovaly ukrajinský stát (na rozdíl od Armije Krajowe, která reprezentovala polskou exilovou vládu) (Kuzio 2003).

18 Od jara 1943 byly do UPA zařazeny útvary ázerbajdžánských, gruzínských, uzbeckých a dalších dobrovolníků.

19 V roce 1946 jich bylo provedeno 1945, v roce 1947 - 1005, roku 1948 - 1441 a v první polovině roku 1949 - 299 ozbrojených akcí proti rudé armádě (Bojko - Honec 1997: 179).

20 V. Kuk se dožil velmi vysokého věku, zemřel až v září 2007 a byl pohřben ve své rodné vesnici ve

Lvovské oblasti.

21 UNF založil bývalý voják UPA Zenko Krasivský, kterému se podařilo vydat 16 čísel žurnálu „Svoboda a vlast“ („Volja i baťkivščyna“) v letech 1964-67 (Svatko 2006: 32).

22 Krajní pravice se podle Muddovy minimalistické definice skládá ze dvou hlavních prvků: nacionalismus – Mudde se obrací na teorii K. Kocha, který považuje za hlavní cíl nacionalistů dosažení monokulturního státu. Klíčovým procesem k cíli má být proces interní homogenizace, zajišťující ze strany státu exkluzivní zahrnutí příslušníků „vlastního“ národa.[22] Vnější exkluzivitou Mudde rozumí proces včlenění všech členů národa na území jednoho státu. Mudde interpretuje nacionalismus holistickým způsobem včleněním občanských a etnických prvků. Rozdíl mezi „umírněnými“ a „radikálními“ nacionalisty napomáhá upřesnit pojem nativismu, který vylučuje liberální formu nacionalismu.

- nativismus – pojem bývá v širším smyslu využíván pro široce rozšířený postoj obyvatelstva při odmítání cizích osob nebo kultury. Definice připomíná kombinaci xenofobie a nacionalismu, jelikož nativismus je definován jako: „ideologie, hájící tezi, že stát by měl být obýván pouze členy nativní skupiny („národem“) a že nenativní elementy (osoby i myšlenky) fundamentálně ohrožují homogenní národní stát.“ Základ pro definici „nativity“ či „domorodosti“ může být různý (etnický, rasový, náboženský), ale vždy zahrnuje kulturní komponent. Tato část je obzvláště důležitá pro aplikaci na východní Evropu (Mudde 2007: 16 – 23).

23 Narodil se 17. srpna 1883 v Melitopolu. V roce 1900 vstoupil na Petrohradskou univerzitu a studia zakončil ve Vídni. Zpočátku vyznával socialistické ideje, avšak svým referátem „Současná politická situace národa a náš úkol“ (1913) vyslovil nutnost plné separace Ukrajiny od Ruska. V roce 1917 získal doktorát z právních věd, po první světové válce odjel do Vídně a v roce 1922 se vrátil do Lviva, kde redigoval žurnál „Zahrava“ a Literárně-vědní zpravodaj. S počátkem druhé světové války Doncov emigroval do Velké Británie, kde redigoval časopis Ukrajinská výzva. Později odletěl za oceán do USA a Kanady, kde se aktivně zabýval literární a publicistickou aktivitou. Bylo vydáno několik jeho knih: Křížem a mečem, Dvě literatury naší doby, Pravda velikých pradědů, Poetika ohnivých hranic atd. (Červak 1996).

24 Jeden z ideologů OUN Jurij Pundyk dodává: „Emocionální přesvědčivost těchto idejí zapalovala čtenáře, tím více, jak Doncov kladl důraz na opozici vůči rozumovým instinktům... Když k tomu přidáme temperament jeho pera, dynamiku, kategoričnost, nekompromisnost – neexistuje žádné ale – zaměření na emoce s vyloučením logicko-rozumového dokazování, není nic divného na tom, že Doncovova díla byla pro ukrajinskou mládež na západoukrajinských zemích téměř svatým písmem. Myšlenky ukrajinského nacionalismu byly zachráněny od mašinérie komunistické propagandy, nadchly se vírou v ukrajinskou věc a daly ideově-politickou bázi masovému podzemnímu a povstaleckému hnutí druhé světové války (Červak 1996). Doncov sice nikdy nebyl členem OUN, ale výrazným způsobem ovlivnil myšlení hlavních ideologů organizace (Lenkavského, Stecka, Bojka, Kosaka a Banderu) (Svatko 2006: 6-7).

25 Sciborskyj se narodil roku 1897 v Žytomyru a byl aktivním účastníkem politického dění v letech 1917-1920. Sloužil v hodnosti podplukovníka v armádě UNR a následně byl internován v Polsku.

26 Místo stran měly zaujmout místo ve státních orgánech profesní spolky. Obrana národních zájmů a zájmy jednotlivých skupin obyvatelstva se neměly uskutečňovat prostřednictvím antagonistických stránek a partají, ale prostřednictvím organických segmentů národa (Sciborskýj, Naciokracija).

27 Syn komandanta UPA Romana Šuchevyče, který prožil 37 let v komunistických koncentračních táborech a 4 roky ve vyhnanství.

28 Zvláštní pozornost je věnována práci s mládeží prostřednictvím speciálního mládežnického výboru UNA-UNSO. V roce 1995 vzrostl počet vojensko-sportovních kempů k výcviku mladých lidí pro

paramilitární oddíly. Kempy se zaměřovaly na děti ve věku 12 až 17 let z chudých a neúplných rodin a učil se zde boj z blízky, bojová taktika, shromažďování informací, kamufláž a technika jak čelit policejním jednotkám. Výcvik zahrnoval vyčerpávající fyzickou aktivitu a železnou disciplínu (Kuzio 1997: 230).

29 Volební systém se na Ukrajině několikrát měnil: v roce 1994 byl zaveden dvoukolový většinový systém, další volby (1998 a 2002) se konaly podle smíšeného systému (225 poslanců voleno v poměrné části se čtyřprocentní klauzulí), ale volby v roce 2006 a 2007 se již konaly ve znamení poměrného systému s tříprocentní klauzulí.

30 Patřily či patří mezi ně Naša sprava (Naše věc) (Rivne), Čerkaska zona (Čerkasy), Trybuna narodu (Vinnycja), Holos naciji (Lviv), Ukrajinski obriji (Kyjiv) a Zamkova hora (Kyjiv) (Kuzio 1997: 231).

31 Oligarchická strana (vedená představiteli tzv. Kyjivského klanu), tehdy vedená bývalou hlavou prezidentské administrativy Viktorem Medvedčukem a Hryhorijem Surkisem (majitel fotbalového klubu Dynamo Kyjiv). Populární byla zejména v Zakarpatské oblasti. Někteří její významní členové v poslední době přecházejí do Janukovyčovy Strany regionů, např. bývalý ministr pro mimořádné události Nestor Šufryč.

32 Po tzv. aféře „Kučmagate“ byla od prosince 2000 zahájena iniciativa Ukrajina bez Kučmy: v Kyjivě na Náměstí nezávislosti bylo postaveno stanové městečko a každý den se konaly demonstrace. 9. března 2001 se mezi demonstranty a policií odehrály násilné střety a mezi zadrženými převažovali aktivisté UNA-UNSO, kteří byli dle plánu organizátorů pověřeni zabezpečením pořádku. Deset lidí bylo obviněno z organizace masových nepokojů a odsouzeni na dva až tři roky vězení (Soboljev 2007).

33 Nejvíce hlasů získala v oblastech: město Kyjiv (0,09%, 1 176 hlasů), Zakarpatská (0,08%, 509 hlasů) a Rivnenská (0,07% a 525 hlasů), nejméně hlasů očekávaně získala v rusofonní části Ukrajiny kde dokonce ve třech oblastech (Kirovohrad, Krym, Luhaňsk) skončila poslední (Centraľna vyborča komisija Ukrajiny).

34 Nejvíce hlasů UNA získala v oblastech: Zakarpatská (30. místo, 0,19% a 1135 hlasů), Lvivská (22. místo, 0,12% a 1847 hlasů) a velmi překvapivě v Luhaňské oblasti (!), kde se nejlépe umístila, co se týče pořadí (21. místo, 0,1% a 1396 hlasů) (Centraľna vyborča komisija Ukrajiny).

35 Nacionalisticko-vlastenecká fronta Pamjať vznikla už v polovině 80. let pod vedením fotografa Dimitrije Vasiljeva jako nesourodá skupina antisemitsky naladěných ruských pravicových extremistů. Ve zmateném období sovětské politiky Gorbačovovy éry podporovaly Pamjať i skalní bolševické kruhy, které se stavěly proti perestrojce a reformnímu procesu.

36 Republikánské hnutí Krymu prohlásilo, že provokativní příjezd UNSO jim ve skutečnosti pomohl získat dostatečný počet podpisů pro referendum o krymské nezávislosti a volali pro zformování vlastních „sebeobraných skupin“ (Kuzio 1997: 234).

37 Za sovětského režimu byl několikrát vězněn a v roce 2000 zemřel.

38 Podobný incident se odehrál již v roce 1992, kdy členové UNSO fungovali jako metropolitovi „bodyguardi“ poté, co se v červnu oddělil od Ruské pravoslavné církve a připojil se se svým bývalým rivalem k Ukrajinské autokefální pravoslavné církve. Posléze skupina příslušníků UNSO napadla residenci metropolitova rivala (Kuzio 1997: 234).

39 Mohlo se však jednat o obyčejné žoldnéře, bojující za peníze, bez jakýchkoliv vazeb na UNSO či ukrajinské pravicové extremisty.

40 Méně důvěryhodné jsou zprávy ruských vojenských zdrojů, týkající se Ukrajinek bojujících na čečenské straně. Brzy po vypuknutí druhé čečenské války v roce 1999 začaly ruské zprávy poskytovat detaily o ukrajinské jednotce žen – odstřelovaček, bojujících na čečenské straně. Označované jako „Bílé punčochy“, tyto neobvyklé bojovnice byly jindy považovány buď za Lotyšky

nebo Estonky. Tato součást válečnické mytologie byla dědictvím první čečenské války (1994-96) (McGregor 2006).

41 Rudo-červená vlajka sloužila jako symbol UPA.

42 Liberálně demokratická strana Ruska o tyto cíle projevila zájem a nechala se slyšet, že: hlavní věcí je velký slovanský stát a pak vyřešíme otázku metropole (Kyjiv či Moskva)“ (Kuzio 1997).

43 Korčynskij k tomu dodává: „Jsem pravý patriot. Velká země musí být silná. Jen silní se berou v potaz. Pokud má být Ukrajina opravdu takovou zemí a Kyjev centrem slovanské kultury, pak Rusko zmizí jako říše zla“. Vitovyč, bývalý Lvivský poslanec za UNA-UNSO jde ještě dále: „dnes již nejsme spokojeni se sloganem ´ukrajinská nezávislá mocnost´, našim snem je velmoc. Sníme o nadřazenosti ukrajinského národa. Sníme o takové mocnosti, která bude moci diktovat podmínky celému světu. Chápeme, že to bude boj na život a na smrt. Buď porazíme Moskaly, nebo oni nás“ (Kuzio 1997: 222).

44 Název organizace bývá občas překládán i jako Státní nezávislost Ukrajiny, neboť slovo „samostijnyj“ můžeme přeložit i ve smyslu nezávislý, ale jelikož se pro tento význam v ukrajinštině užívá spíše výrazu „nezaleznyj“, autor se přiklání k užitému názvu.

45 DSU také konzistentně odmítala spojení s UMPA (později UNA). Rozdíly mezi DSU a UNA byly patrné například v jejich přístupu k participaci na prezidentských volbách v prosinci 1991. Zatímco UNA podporovala předsedu Šuchevyče, DSU odmítala účast a spolu s OUNb bojkotovala snahu o účast v oficiálních mocenských strukturách. V roce 1993 DSU vyzývala k vytvoření „Ukrajinské národní fronty“, kterou však ostatní extremistické skupiny nepodpořily (Kuzio 1997).

46 V roce 2002 zemřel.

47 Koval' se narodil v dubnu 1959 ve vesnici Horlivci v Donecké oblasti, profesí lékař.

48 Když se DSU dostala do sporů s OUN, Asociace veteránů OUN-UPA přislíbila loajalitu OUN.

49 Největší úspěch zaznamenala koalice v těchto oblastech: Lvivská (0,65% a 10 375 hlasů), Zakarpatská (0,42% a 2592 hlasů) a Volyňská (0,22% a 2019 hlasů) (Centralna vyborča komisija Ukrajiny).

50 Kandidátní listinu vedla Ludmila Vansov'ska, předsedkyně Všeukrajinského výboru na obranu lidských práv (!).

51 Jedná se zejména o Pilíře naciokracie (Pidstavy naciokraciji), Je možné ukrajinsko-ruské smíření? (Či možlyve ukrajino-rosijs'ke zamyrennja?), S kým a proti komu (Z kým a proty koho).

52 „Ukrajinský národ směřuje k totálnímu ovládnutí svého území, není zainteresován v existenci rajónů či oblastí, kde se uplatňují zákony, omezující jurisdikci Kyjeva“ (Koval' 1994).

53 K ospravedlnění nenávisti vůči nepřátelům má vést Koval'ova poučka, která připomíná špatně pochopenou filozofickou dichotomii přítel-nepřítel C. Schmitta: „Nepřítel národa se musí stát osobním nepřítelem každého Ukrajince. Pomsta nepřátelům ukrajinského národa není méně sladká než láska k vlasti. Obětování nepřátel je nutný element národního rituálu. Ten, kdo se neřídí těmito principy, není synem Ukrajiny!“ (Koval' 1994).

54 106. místo na volební kandidátce Naší Ukrajiny ve volbách 2006 mu nedovolilo stát se potřetí poslancem, jeho mladší bratr Taras zvolen do členem Lvivské městské rady za NU.

55 Parubij na sebe v průběhu událostí na Majdanu upozornil bojovým oddílem, který se během oranžové revoluce účastnil ochrany manifestujících a stanového městečka na Náměstí nezávislosti.

56 Narodil se roku 1968 ve Lvivě, vystudoval medicínu a působil jako neurochirurg.

57 Projev vládní moc pochopitelně zneužila k diskreditaci prezidentského kandidáta Viktora Juščenka a ani Tjahnybokovo prohlášení, že jeho řeč nevyjadřuje oficiální pozice NU ani jeho předsedy celé záležitosti výrazněji nepomohlo (Kuzio 2004).

58 Později vedla VOS bezvysledné negociace o začlenění do bloku Ukrajinská pravice („Ukrajins'ka

pravycja“) (Kommunist, 3.5.2007).

59 V roce 1991 byla strana založena na bázi Studentského bratrstva Lviva, vedeného Tjahnybokem, Hnutí ohně („Ruch varty“), kde vstoupili Andruškyv a Jurij Kryvoručko a mládežnické organizace Dědictví („Spadok“) v čele s Andrijem Parubyjem.

60 Nejvíce se jí dařilo ve Lvivě, kde v Oblastní radě získala 10 ze 100 mandátů a v městském zastupitelstvu 9 z 90 křesel. Perspektivními regiony jsou i Ternopilská, Volyňská a Ivano-frankivská oblast.

61 Největší procentuální úspěch strana získala v oblastech Lvivská (6. místo, 2,23% a 33 829 hlasů, tj. více než třetinu všech hlasů), Ternopilská (7. místo, 1,97% a 13 317 hlasů) a Ivano-frankivská (7. místo, 1,28% a 10 266 hlasů) (Centrální vyborča komisija Ukrajiny).

62 V Ternopilské, Ivano-frankivské a Lvivské oblasti dokonce překročila tříprocentní klauzuli (získala 3,44%, 3,41, resp. 3,06% hlasů) a v prvních dvou jmenovaných oblastech se dokonce umístila na třetím místě za NU-NS a BJuT (Centrální vyborča komisija).

63 3. ledna 2008 pořádala luhaňská pobočka seminář na téma „Stepan Bandera. Ideologie a její dopad“.

64 30. prosince se strana zúčastnila odкрыtí pomníku generálovi UPA Dmytru Hrycajovi nedaleko Drohobyče ve Lvivské oblasti. 1. ledna 2008 se konala oslava narozenin S. Bandery v jeho rodné vsi Staryj Uhryniv v Ivano-frankivské oblasti, téhož dne provedla kyjevská pobočka vzpomínkový pochod pod názvem Stepan Bandera – národní hrdina.

65 Ve svém předvolebním programu, nazvaném Program na obranu Ukrajinců usiluje o překonání následků a obnovení spravedlnosti ohledně genocidy Ukrajinců ve 20. století („uznání genocidy (20,5 mil. mrtvých) ze strany OSN, EP, a Nejvyšší rady jako zločin proti lidskosti“, „vést veřejný soudní proces nad komunismem, zabránit komunistickou ideologii“, „zlikvidovat a zakázat užívání imperiálně bolševických symbolů, památníků a čestných památek na katy Ukrajiny“, „vymáhat od Moskvy oficiální omluvy a kompenzace za genocidu“. Co se týče aktivit OUN-UPA, „Svoboda“ navrhuje označit je za „účastníky národně osvobozenického boje za státní nezávislost Ukrajiny“, „doplatit jim kompenzace za 16 let nezávislosti“, „rozšiřovat pravdu o OUN-UPA pomocí sociální reklamy, dokumentárních a uměleckých filmů“, „vytvořit speciální kurz výuky historie OUN-UPA na všech stupních vzdělání“ (Prohrama zachystu Ukrajinciv 2007).

66 Týká se především podpory a rozšíření ukrajinského jazyka, např. „zajistit užívání ukrajinštiny v médiích v poměru k ukrajinskému etniku, tj. nejméně 78%“ (Prohrama zachystu Ukrajinciv 2007).

67 Regionální pobočky VOS fungují pouze v oblastech Ternopil, Volyň, Lviv, Ivano-frankivsk, Rivne, Zaporížžja, Kyjiv, Krym.

68 Založena byla nejspíše až v roce 2007.

69 „Pro všechny bude lepší, když rasy budou žít odděleně. My nebudeme strádat z jejich rukou a oni z našich. Každé rase – její prostředí pro život. To se nazývá apartheid. Vás ve škole učili, že apartheid je špatný? Odhodte ty hlouposti, neboť se jedná o jediný východ ze situace. Apartheid představuje zachování svébytnosti všech ras“ (Pytannja rasy i nacionalizm, 9.12.2007).

70 „Každý národ má svůj rasový typ, formující ty či ony vlastnosti a znaky národa, které vytváří jeho originalitu ve srovnání s ostatními národy. Proto je ochrana rasového složení národa důležitým činitelem ochrany svébytnosti národa. Rod vystupuje proti současné politice schvalování smíšených manelských párů a multikulturnosti. Hájí pozice rasového protekcionismu, který se projevuje politikou apartheidu, omezením přítomnosti příslušníků jiných ras na území Ukrajiny a přísného omezení imigrace“ (Prohrama Nacional'noji diji „Rid“, 13.12.2007).

71 Francouzský prezident je vyfotografován s jarmulkou, Juščenko zachycen jak lídá Zeď nářků, Tymošenkova má údajně židovské kořeny apod.

72 Největší „úspěch“ UKP zaregistrovala v oblastech Zakarpatská (25. místo, 0,23%, 1341 hlasů), Kyjev (19. místo, 0,22% a 3297 hlasů) a Chmelnycká (22. místo, 0,2% a 1596 hlasů) (Central na vyborča komisija Ukrajiny).

73 V Černihivě dnes působí asi nejaktivnější pobočka UNSO.

74 Do roku 1934 hlavní město Ukrajinské SSR.

75 Černivci je město přibližně 200 000 obyvateli na Bukovině u hranic s Rumunskem. Černivecká pobočka PU byla založena v prosinci 2006. 25. listopadu 2007 uskutečnila vzpomínkový pochod na hladomor z let 1932-33, čemuž předcházela „tisková konference“ PU na téma „Organizátoři hladomoru v letech 1932-33: jména, národnost a stranická příslušnost“, kde přítomné přesvědčovali o židovském záměru fyzicky zlikvidovat Ukrajince. 16. prosince 2007 demonstrovali před Bukovinskou státní lékařskou univerzitou proti „sociální diskriminaci ukrajinských studentů“. Černivecká pobočka funguje ve městech Černivci a Novoselycja, udržuje kontakty s občanskými organizacemi Kiš charakterného kozactva, Sokil, Plast a v zahraničí (i díky geografickému charakteru Černivecké oblasti) s rumunskou Novou pravicí (Noua Dreapta).

76 „Marš jevropské solidarity – za bilu Jevropu vil'nych nacij!“

77 Dále se v prohlášení (ukrajinštinou) píše: „Ne dopustíme šovinismus a znevažování jakéhokoliv člena našeho hnutí, bez ohledu na jeho původ, z jaké země pochází, či jakým jazykem hovoří. Náš boj je bojem za budoucnost bílé rasy! Chceme to připomenout všem, kteří na to zapomněli!“ (BH/C18 Ukrajina, Oficijná zpráva).

78 Např. o skutečnosti, že 16. prosince 2007 byli v Minsku zadrženi a posláni do vazby frontman ruské WP kapely Vandal, kytaristé skupin T.N.F., Vandal a Ataka28, stoupenec BH/C18 Ukrajina a dva členové mládežnické pobočky ruské sekce Blood and Honour.

79 Např. o masové rvačce mezi indickými studenty medicíny a skinheady v Záporižžji na počátku listopadu 2007, které se dohromady účastnilo na 300 lidí.

80 Její členové předtím hráli v hate-core skupinách Skorb a ZDV 66/1.

81 Byl odsouzen k trestu odnětí svobody za loupež.

82 „Kotovského holičství“, Kotovskij byl hrdinou občanské války.

83 O obou formacích více viz Laryš, M.: Ultrapravicoví skinheads v Ruské federaci, Rexter, 1/2006.

84 Spolupracuje s PU.

85 Zajímavé je, že 16. března 2007 se odehrál koncert této skupiny přímo v areálu Kulturního centra Národní univerzity „Kyjivo-mohyljanská akademie“. Akce se účastnilo několik stovek skinheadů, chuligánů a představitelů jiných rasistických odvětví mládežnických subkultur. Před koncertem byl zbit představitel antifašistického hnutí, který chtěl účastníky natočit na kameru. Po koncertě skinheadi napadli Kavkazany, prodávající na nedaleké tržnici (Lichačev 2007).

86 Útoky na zahraniční studenty jsou v Simferopolu poměrně běžnou záležitostí, zejména na studenty z Indie. Krym je charakteristický rvačkami a střety mezi ruskými neonacisty a krymskými Tatary, zejména v administrativním centru Simferopol.

87 Pro detailnější informace o chuligánské subkultuře viz Smolík, J. – Suchánek, M. – Mareš, M.(2004): Fotbaloví chuligáni, Brno: Barrister and Principal.

88 Což byl zřejmě také důvod, proč Ukrajinu do své publikace netařadili autoři výše uvedeného sborníku.

89 Např. v songu „Když ocel v ohni zpívala...“ („Jak stať spívala u požarach...“): „Co je to s tebou, ukrajinský národe!? Volání do boje, otcovská země a svoboda ... Vstávej, Ukrajinu! Vstávej do boje! Pokud má ještě kdo držet zbraň! (ukr. „To ščo ž iz tobolu, ukrajins'kyj narode!? Klyče do boju, baťkivs'ka zemlja ta volja ... Vstavaj Ukrajinu! Vstavaj vže do boju! Doky šče je komu trymaty zbroju!“).

90 Např. v songu Hněv („Hniv“), převzatého od polské WP kapely Honor: „Přinesli nám sem falešnou bibli, nesmyslnou jako vše od Židáků, co ničí kulturu ohněm a mečem; a světlem nazývají temnotu a strach... (ukr. „bibliji falš nam prynesly sjudy, bezhluzdu, jak i vse vid Žydiv; nyščat kul'turu vohnem i mečem, i svitlom nazvaly temrjavu j strach...“).

91 „Nastal čas povstání árijského ducha, žíly se naplní jinovatkou krve“ (rus.: „vremja arijskomu duchu vosstať, veny napolniť inejem krovi!) v songu Jinovatka krve („Inej krovi“, ang. „Hoarfrost of Blood“).

92 „Ať žije Ukrajina“ (ukr. „Slava Ukrajini“): „Pryč, Žide, z Rusi – Ukrajiny! Jestli sám neutečeš – vyženeme tě my; Matko – země, řekni svému synu, kdo tě do hrobu rychle vede“ („Heť, žydovyne, z Rusi – Ukrajiny! Sam ne vtečeš – budemo hnaty tebe; Maty – krajino, skažy svojemu synu, chto tebe švydko v mohylu vede...“).

93 Svarga ve slovanské mytologii znamená nebe, kde vybraní lidé žijí v ráji před reinkarnací, členové jsou rovněž zakladateli a vlastníci labelu Rarog Productions.

Seznam použitých pramenů a literatury:

Auský, S. 2002. Dobrovolníci – Evropská politika a druhá světová válka, Praha: Dita.

Bojko, O. – Goněc, V. 1997. Nejnovější dějiny Ukrajiny, Brno: Jota.

Červak, B. 1996. Ukrajinskýj nacionalizm – doslidžennja, interpretaciji, portrety, Drohobyč: Vidrodžennja.

Doncov, D. 2006. Nacionalizm, DP Dežavna kartohrafična fabrika: Kyjiv.

Kuzio, T. 2000. Nationalism in Ukraine: Towards a new framework, *Politics*, 20(2), pp. 77-86.

Kuzio, T. 1997. Radical nationalist parties and movements in contemporary Ukraine before and after independence: The right and its politics 1989-1994, *Nationalities Papers*, Vol. 26, No. 2, pp. 212-241.

Mareš, M. 2006. Transitional Networks of Extreme Right Parties in East Central Europe: Stimuli and Limits of Cross-Border Cooperation, Paper prepared for the 20th IPSA World Congress, Institute for Comparative Research, Brno, July 2006.

Milza, P. 2005. Evropa v černých košilích, Praha: THEMIS.

Mudde, C. 2007. Populist radical right parties in Europe, Cambridge: Cambridge University Press.

Pavka, M. 1999. K vývoji a roli některých ukrajinských nacionalistických stran, In.: Dančák, B. – Fiala, P. (eds.): Nacionalistické politické strany v Evropě, Brno: MPÚ.

Mareš, M. - Smolík, J. – Suchánek, M. 2004. Fotbaloví chuligáni, Brno: Barrister and Principal.

Svatko, J. 2006. OUN – Žyttja na hrani dvoch svitiv, Lviv: Halyc'ka vydavnyča spilka.

Wilson, A.: Elements of a theory of Ukrainian ethno-national identities, *Nations and Nationalism* 8 (1), 2002, pp. 31-54.

Internetové zdroje (ověřeno ke dni 1.2. 2008):

Antirasistisk Senter i Oslo: Skinheads in Ukraine, 2001, Dostupné na

<http://www.antirasistisk-senter.no/infobanken/dokumenter/artikler/ukrainaeksth.html>.

Bahrjanyj, S.: „Pravi“ v pisljavyborčij Ukrajinu – perspektivy ta nedoliky, Ukrajins´ka pravda, 25. 10. 2007, Dostupné na <http://www.pravda.com.ua/news/2007/10/25/65892.htm>.

Blood and Honour Division Ukraine / Brotherhood 28, Dostupné na <http://www.bhukraine.org>.

Blood and Honour / Combat 18 Ukrajina, Dostupné na <http://ukraine.bloodandhonournet>.

British Helsinki Human Rights Group: Shadow of Anti-Semitism over Ukraine´s disputed election, 24 November 2004, Dostupné na . <http://www.bhhrg.org/LatestNews.asp?ArticleID=51>.

Černivec´ka oblasna orhanizacija UNA-UNSO: Istorija UNSO, Dostupné na

http://una-unso.cv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=32.

Dimerskaja-Tsigelman, L. – Finberg, L. (1999): Neo-Nazi Organisations in Ukraine, The Vidal Sassoon International Center for the Study of Antisemitism, Dostupné na

<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=viewArticle&code=DYM20041217&articleId=318>.

Fiňko, A. 2002. Istorija, jakoji ne slid zabuvaty, Kijevskij centr političeskich issledovanij i konfliktologiji , <http://www.analitik.org.ua/publications/finko/3dd4b923/>.

Gošovskij, I.: Ukrajinskij nacionalizm: podgotovka k revoluciji v uličnych drakach, Pervodžerelo, 25.09.2006, Dostupné na <http://obzor.ua/ru/ukraine/2006/9/25/5687>.

Jevropejs´ka tradycja, Dostupné na <http://www.pagan.com.ua>.

Komentariji: Ekstremizm po ukrajinski: Od svastiki k „Svobode“, 8. 12. 2006, Dostupné na <http://untp.org.ua/index.php?id=431>.

Kroda official side, Dostupné na <http://kroda.com.ua/>.

Kuzio, T. 2003. OUN, UPA Come Closer to Official Recognition – Why Now?, RFE/RL Poland, Belarus and Ukraine Report, Vol. 5, No. 29, 12 August 2003, Dostupné na http://www.taraskuzio.net/media/pdf/oun_upa.pdf.

Kuzio, T. 2002. Rehabilitation of Ukrainian Nationalist Groups Stirs Further Controversy, RFE/RL Poland, Belarus and Ukraine Report, Vol. 4, No. 27, 23 July 2002, Dostupné na http://www.taraskuzio.net/media/pdf/nationalist_groups.pdf.

Kuzio, T. 2005. Skinhead Attacks on the Rise in Ukraine, The Jamestown Foundation, May 13, 2005, dostupné na http://www.taraskuzio.net/media/pdf/skinhead_attacks.pdf.

Kuzio, T. 2004. Yuschenko finally gets tough on nationalists, Eurasia Daily Monitor, Jamestown foundation, Vol. 1, Issue 66, August 04, 2004, Dostupné na http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=401&issue_id=3036&article_id=2368352.

Lichačev, V. 2007. Antisemitizm i ksenofobija v Ukrajinu, janvar – april´ 2007, Konhres nacionalnych hromad Ukrajiny, 30. 4. 2007, Dostupné na <http://untp.org.ua/index.php?id=712>.

Markovskij, D. – Potapenko, A. 2007. Inicijativa „bezordoniv“ – Ksenofobski ta rasists´ki projavny v Ukrajinu, Ukrajins´ka Hel´sins´ka spilka z prav ljudyny, 16. 5. 2007, Dostupné na <http://untp.org.ua/index.php?id=656>.

McGregor, A. 2006. Radical Ukrainian nationalism and the war in Chechnya, Chechnya weekly, Vol. 7, Issue 13 (March 30, 2006), The Jamestown Foundation, Dostupné na http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=416&issue_id=3672&article_id=2370937.

Naš vzgljad: Ukrajina: „Staryje pravyye“. Intervju s predstavitelem UNTP, No.7, 7.8.2006, Dostupné na <http://untp.org.ua/index.php?id=332> Nacional´na orhanizacija RID, Dostupné na <http://www.rid.org.ua>.

Peredvyborna prohrama Vseukrajins´koho ob´jednannja „Svoboda“: Prohrama zachystu Ukrajinciv.

Prohrama Ukrajins´koi Nacional´noji Asambleji „Sonjačna revoljucija, Tretij heťmanat“ – Oficijnyj tekst vyborčoji prohramy Ukrajins´koi Nacional´noji Asambleji zarejestrovanyj CVK do parlaments´kych vyboriv 26 bereznja 2006 roku, 24.2.2006.

Radykalnyj ukrajins´kyj nacionalizm: Čat z Olehom Tjahnybokom, Dostupné na <http://www.svoboda.lviv.ua/dokument001730.html>.

Scibors´kyj, M.: Naciokracija, Dostupné na http://www.sota.libra.com.ua/biblioteka/sc_1.htm.

Soboljev, J. 2003. Nove žyttja UNA-UNSO, Dzerkalo tyžnja, NO.12 (437), 29 bereznja – 4 kvitnja 2003, Dostupné na <http://www.dt.ua/1000/1550/38112/>.

Central´na vyborča komisija, Dostupné na <http://www.cvk.gov.ua>.

Nacional´nyj al´jans (<http://nation.org.ua/>).

Národní odpor, Dostupné na <http://www.odpor.org/>.

Navkolofutbolnyj portal hooligans.org.ua, Dostupné na <http://www.hooligans.org.ua>.

Nezaležnyj informacijnyj resurs „Reaktor“ , Dostupné na <http://reactor.org.ua/>.

Nezboryma nacija (<http://nezboryma-naciya.org.ua>).

Oficijnyj sajt L´vivs´koi WP-Rok hrupy Nachtigall, Dostupné na www.nachtigall.org.ua/.

Oleh Tjahnybok, oficijna storinka, novyny. Holova VO „Svoboda“, Dostupné na <http://www.tiahnybok.info>.

Patriot Ukrajiny, Dostupné na <http://www.patriotukr.org.ua>.

Rusyč, Dostupné na <http://www.rusich.org.ua/>.

Seitar Official Page, Dostupné na <http://www.pagan.com.ua/seitar/>.

Sokyra Peruna, Dostupné na <http://www.sokyraperuna.org/>.

Svjatoslav Vyšynskij – Thule Sarmata, Dostupné na www.smierc.narod.ru/.

Ukrajins´ka konservatyvna partija, Dostupné na <http://www.ukrvybir.com>.

Ukrajins´ka nacional-trudova partija, Dostupné na www.untp.org.ua/.

Ukrajins´ka povstans´ka armija, Dostupné na <http://www.tim.net.ua/upa/upauk.htm>.

Ukrajins´kyj sprotyv (<http://sprotyv.in.ua/main.htm>).

Vseukrajins´ke ob´jednannja „Svoboda“. VO „Svoboda“. Oficijna storinka VO „Svoboda“, Dostupné na <http://www.vosvoboda.info>.

Seznam zkratek

BH/C18 Ukraine – Blood and Honour/Combat 18 Ukraine

BH DU/B28 – Blood and Honour Division Ukraine/Brotherhood 28

BJuT – Blok Julie Tymošenkové

DSU – Deržavna samostijnist' Ukrajinu, (Státní samostatnost Ukrajiny)

FN – Front national, (Národní fronta, Fr.)

KPU – Komunistyčna partija Ukrajinu, (Komunistická strana Ukrajiny)

KUN – Konhres ukrajins'kych nacionalistiv, (Kongres ukrajinských nacionalistů)

LDPR – Liberal-demokratičeskaja partija Rossiji, (Liberálně demokratická strana Ruska)

MAUP – Mižrehional'na Akademija upravlinnja personalom, (Meziregionální akademie pro management lidských zdrojů)

MNK – Molodijnyj nacionalistyčnyj kongres, (Mládežnický nacionalistický kongres)

NKVD – sovětská tajná policie, předchůdce KGB

NNP – Nacional'naja narodnaja partija, (Národně-lidová strana, Rus.)

ND „Rid“ – Nacional'na dija „Rid“, (Národní dění „Rod“)

NSBM – National Socialist Black Metal

NU(-NS) – Naše Ukrajina (- Lidová sebeobrana), (Naša Ukrajina (-Narodna samooborona))

OUNb, resp. (OUNr) - Orhanizacija ukrajinskych nacionalistiv (banderivci), (Organizace ukrajinských nacionalistů (banderovci))

OUNm - Orhanizacija ukrajinskych nacionalistiv (melnykivci), (Organizace ukrajinských nacionalistů (melnykovci))

OUNvU - Orhanizacija ukrajinskych nacionalistiv v Ukrajině, (Organizace ukrajinských nacionalistů na Ukrajině)

PU - Patriot Ukrajiny

PUN - Provid ukrajinských nacionalistiv, (Výbor ukrajinských nacionalistů)

RNJ - Russkoje nacionalnoje jedinstvo, (Ruská národní jednotka)

SDPU(o) - Social-demokratyčna partija Ukrajiny (ob'jednana), (Sociálně-demokratická strana Ukrajiny (sjednocená))

SKU - Svitovyj konhres Ukrajinciv, (Světový kongres Ukrajinců)

SNPU - Social-nacionalna partija Ukrajina, (Sociálně-národní strana Ukrajiny)

SPU - Socialistyčna partija Ukrajiny, (Socialistická strana Ukrajiny)

UHVR - Ukrajinská holovna vyzvolna rada, (Ukrajinská hlavní osvobozenecká rada)

UKP - Ukrajinská konzervativní strana, (Ukrajinská konzervativní strana)

UMPA - Ukrajinské mezistranické shromáždění, (Ukrajinské mezistranické shromáždění)

UNF - Ukrajinská národní fronta, (Ukrajinská národní fronta)

UNA-UNSO - Ukrajinská národní sebeobrana - Ukrajinská národní sebeobrana, (Ukrajinské národní shromáždění - Ukrajinská lidová sebeobrana)

UNSP - Ukrajinský nacionálně-socialistický portál, (Ukrajinský nacionálně-socialistický portál)

UNTP - Ukrajinská národní dělnická strana, (Ukrajinská národní dělnická strana)

UNR - Ukrajinská lidová republika, (Ukrajinská lidová republika)

UPA - Ukrajinská povstalecká armáda, (Ukrajinská povstalecká armáda)

UVV - Ukrajinská osvobozená armáda, (Ukrajinská osvobozená armáda)

VO „Svoboda“ - Všeukrajinské sjednocení „Svoboda“, (Všeukrajinské sjednocení „Svoboda“)

WPM - White Power Music